

Strana potřebovala mít
environmentální scénu pod kontrolou,
říká historik Spurný... 4/

4 / 2024

PRAŽSKÁ EVVOLUCE

magazín o ekovýchově v Praze

ÚVODNÍK

Děcka, co tu blbnete s těma lopatama?

Přesazujeme kytky, soudruhu.

To je v pořádku, hlavně jestli mi tu nezakládáte environmentální hnutí! Na to není naše socialistické zřízení připravené.

Ne, soudruhu, my nic takového neděláme. My tu jen dloubeme kytky.

Tak dloubejte, dloubejte.

Už je pryč? Co říkal, že to nemáme zakládat?

Environmentální hnutí.

Co to je?

Nevím, ale asi něco, co soudruzi nechtějí.

Tak to založíme?

Tak jo!

A co budeme dělat?

Nevím. Něco, co soudruzi nechtějí, aby se dělalo!

Třeba chránit přírodu?

Třeba.

Vydávat časopis o ochraně přírody?

Třeba.

Pořádat besedy?

Taky.

Psát petice?

Kdo řekl petice?

Nikdo, soudruhu. Že koupíme petlice.

Martin Mach Ondřej

SLOVO KOORDINÁTORA

Milé čtenářky a milí čtenáři,

toto číslo se věnuje významným výročím a historii environmentálního hnutí a pražských ekocenter a spolků. Letos slavíme spolu s Hnutím Brontosaurus, se Zeleným kruhem, s Terezou, s Toulcovým dvorem, Českým svazem ochránců přírody, Pěšky městem (dříve Pražské matky), se Stanicí přírodovědců na pražském Smíchově a dalšími.

V tomto čísle naleznete mnoho osobních vzpomínek a pohledů do minulosti, odkazy na zajímavé souvislosti a také mnoho pozoruhodných starších fotografií. Nechybí pestrá paleta informací a pozvánek, včetně reportáže z letošní krajské konference EVVO nebo informace o vyhlášeném dotačním programu MHMP.

Přeji Vám příjemné čtení a krásný předvánoční čas. Za odbor ochrany prostředí MHMP Vám přeji úspěšný rok 2025.

Petr Holý
Kordinátor oblasti EVVO v Praze

OBSAH

Pražská EVVOluce

4 / 2024

Pro hlavní město Prahu 13. 12. 2024 vydal BEZK, z. s.
Obsahové zaměření časopisu je připravováno
ve spolupráci s Poradní skupinou EVVO.
portalzp.praha.eu/evvo

BEZK

Letohradská 17

170 00 Praha 7

www.bezk.cz

redakce@prazskaevvoluce.cz

www.prazskaevvoluce.cz

Vydání připravil: Martin Mach Ondřej

Grafický návrh a sazba: Matouš Janů

Korektura: Lucie Kameníčková

Foto na titulní straně: Jan Činčera

Uzávěrka dalšího čísla: 19. 2. 2025

- 4/ Strana potřebovala mít environmentální scénu pod kontrolou, říká historik Spurný
- 10/ Zdeňka Vítková
Brontosaurus žije dál
- 12/ Jindřich Petrlík
Tým Bořena
- 14/ Lenka Skoupá
Jeden den s Emilkou
- 16/ Jan Moravec
ČSOP v Praze
- 18/ Jana Ledvinová
Střípky z Terezy
- 20/ Jiří Dlouhý
Jak jsme zakládali STUŽ
- 22/ Jarmila Johnová
Jak jsem sepsala petici
- 25/ Anna Hradilková
Moje dlouhá cesta k Pražským matkám
- 26/ Jan Mikeš
Ekologie 90. let a malešická spalovna
- 29/ Zdeňka Vítková
Nedalo se tady dýchat
- 32/ Zdeňka Vítková
Makáskova léta s Nikou
- 33/ Zelený kruh oslavil 35 let
- 34/ Jan Moravec
Stromovka kontra silnice
- 42/ Co se děje v...
- 63/ Kalendář akcí

Strana potřebovala mít environmentální scénu pod kontrolou, říká historik Spurný

Foto: Johana Kratochvíla

Letos je to padesát let od vzniku Hnutí Brontosaurus, jedné z významných environmentálních organizací u nás. O historii environmentálního hnutí jsme si povídali s historikem Matějem Spurným.

Miroslav Vaněk vydal knihu *Nedalo se tady dýchat*. Její název se odvolává na dokument Charty 77, který se jmenoval *Aby se dalo dýchat*. A mně přijde, že ty dva názvy, obrazně i zcela konkrétně, popisují dobu, kdy u nás vznikalo envirohnutí. Je to tak? Vykládám si to správně?

Určitě, hlavně když budeme mluvit o konci 70. a 80. let, protože tehdy vrcholila

Mgr. Matěj Spurný, PhD. (1979) vyrostl v Krkonoších. Absolvoval německá studia a historii na Karlově Univerzitě, studoval také moderní dějiny na Humboldtově univerzitě v Berlíně. Je jedním ze zakladatelů občanského sdružení Antikomplex, které mimo jiné významně posunulo polistopadovou reflexi důsledků nuceného vysídlení sudetských Němců. Je spoluautorem výstavy a knihy „Zmizelé Sudety“. Svoji dizertaci „Nejsou jako my“ (vyšla 2012) věnoval problematice vztahu k menšinám v prvních letech diktatury KSČ. V roce 2016 vydal knihu o likvidaci a znovuvýstavbě severočeského města Most nazvanou „Most do budoucnosti“. Zabývá se moderním nacionalismem a multietnicitou, dějinami diktatur ve 20. století, technokratickým myšlením v éře státního socialismu a kořeny neoliberalismu. Působí na ÚSD AV ČR a na FF UK.

ekologická krize v Podkrušnohoří, ale i ve velkých městech, kde byl opravdu akutní problém.

Ke znečištěnému ovzduší se přidružovaly další ekologické problémy, otrávené řeky, ve velkém umírající lesy. To byly ty nejmarkantnější ekologické problémy pozdního socialismu, které zviditelnily otázku životního prostředí v tom užším slova smyslu.

Byly to problémy toho typu, kdy každý vidí a cítí, že je něco špatně. To charakterizuje tu dobu, ale zároveň to neznamená, že by se ekologické hnutí v Československu formovalo až v reakci na tyto akutní a rozsáhlé problémy životního prostředí, které se objevily zejména v druhé polovině 70. a 80. let. Jeho kořeny jsou hlubší.

Přijde mi zajímavé, že i když tehdejší vláda měla zájem zlepšovat životní prostředí, tak neexistovalo dnešní ministerstvo životního prostředí. To vzniklo až po revoluci, v roce 1989. Téma životního prostředí bylo schované buď mezi rezorty, anebo to byl tuším odbor na ministerstvu vnitra, které to mělo formálně v gesci. Hrál toto nějakou roli?

Ona existovala rada vlády pro životní prostředí, která tohle právě řešila. Koncem osmdesátých let již mělo Československo zhruba

170 zákonů a dalších právních předpisů vztahujících se k ochraně životního prostředí.

Třeba předseda vlády Lubomír Štrougal byl v tématu poměrně zainteresován. V roce 1983 nechal vypracovat souhrnný „Rozbor ekologické situace v Československu“, byl to expertní a interní vládní dokument, který byl

Tohle se kritizovat nesmělo. Těžký průmysl byl oporou legitimacy režimu. Foto: Horst Sturm / Bundesarchiv, Bild. Licence: CC BY-SA 3.0

poměrně kritický. Pracoval na něm mimo jiné ředitel Ústavu krajinné ekologie Emil Hadač. Tedy člověk, pod jehož ochrannými křídly vzniklo v roce 1974 Hnutí Brontosaurus.

Tento materiál se časem přes lidi z disentu dostal na Západ. A pak z něj citovala i Svobodná Evropa, což byl tehdy poměrně průšvih.

Myslím, že podstata problému neleží v neexistenci ministerstva životního prostředí. O věcech se na radě vlády mluvilo. Podstata problému spíše spočívá v závislosti státního socialismu na produkci těžkého průmyslu. Režim od začátku budoval svoji legitimitu

Výsypkové hospodářství lomu Bilina v severních Čechách. Rok 2008 Foto: cool3d / Wikimedia Commons. Licence: Volné dílo

na těžkém průmyslu a na modernizaci země, která byla závislá na masové těžbě uhlí a produkci energie.

Byl to totálně produktivistický diskurs, na kterém stála legitimita komunistické diktatury.

A zkušenost státního socialismu je taková, že věci se dají do pohybu, až když je úplně nejhuř.

Když se lidé dusí kvůli nedýchatelnému vzduchu?

Když se lidé opravdu dusí, když jsou řeky barevné a tečou v nich jedy.

V druhé polovině 80. let se zdálo, že se něco začíná hýbat. Připravovala se mezivládní dohoda s NDR, Polskem o omezení produkce oxidů síry a jiných škodlivin, zejména se to týkalo tepelných elektráren. Akorát se to už nestihlo a nasazení filtrů se realizovalo až v devadesátých letech.

Kdybychom zkusili zmapovat začátek environmentálního hnutí, co by byl ten první výhonek?

Hnutím se to dá nazvat až od konce 70. let. Sedmdesátá léta jsou v rámci vyprávění o ekologické kritice za státního socialismu dost ve stínu, přitom jsou zcela formativní – pro neformální i expertní kritiku. V té době vzniká nejenom Hnutí Brontosaurus, ale třeba i zmiňovaný Ústav krajinné ekologie nebo Ekologická sekce Biologické společnosti ČSAV. První výhonky bych ale viděl už někde na konci 50. let, kdy kolem Otakara Leiského vzniká nejprve při Národním

muzeu Sbor ochrany přírody, z něho potom vzniknul TIS, který měl v 60. letech zhruba 15 tisíc členů. To byl myslím silný zárodek environmentálního hnutí.

TIS byl nejdůležitější ekologickou organizací vlastně po celá 70. léta. A kupodivu, na počátku 80. let, která považujeme za počátek uvolňování, byl TIS zrušen.

Proč?

Vládnoucí garnitura pochopila, že se tu rozrostlo poměrně nezávislé hnutí, které mělo desítky tisíc členů a které vůbec nemá pod kontrolou.

A proto byl TIS zrušen. Byla to organizace, která neměla zakotvení v Národní frontě.

Co se stalo pak?

Lidé z TISu se přelili do Českého svazu ochránců přírody, což byla státem mnohem lépe kontrolovatelná organizace, s řadou regionálních, lokálních poboček, které mohly v řadě případů mít docela autonomii.

A v nichž vyrostlo spoustu lidí, kteří sehráli roli v 90. letech nebo později v rámci ochrany přírody, ale i politiků, kteří si nějakým způsobem uvědomovali důležitost otázek ochrany životního prostředí. Třeba Vladimír Špidla

byl činovník svazu ochránců přírody v Jindřichově Hradci atd.

S TISem je spojený i časopis Nika. Ta začíná vycházet 1978 jako interní zpravodaj TISu. Po zrušení TISu se časopis převedl na jinou organizaci. A přestože šlo o časopis, který byl v podstatě pražský, měl celostátní relevanci.

A vedle ekologického hnutí tu byli biologové a experti, kteří byli relativně nezávislí, četli západní knihy o životním prostředí a nazývali problémy životního prostředí u nás, analyzovali je atd.

Je zajímavé, že to bylo hodně propojené, že i ti experti, právě třeba Otakar Leiský, který vedl TIS, byl také biolog, stejně tak Ivan Makásek, který byl šéfredaktorem Niky, byl člověk s přírodovědným vzděláním.

A pak je tu ještě jedna důležitá a zajímavá linka.

Jaká?

V československém a zejména českém kontextu je to tramping, woodcraft a skauting. Aktivita, které byly různé na hraně z hlediska oficiální organizace volného času.

Otakar Leiský byl skaut, měl přezdívku Ralf a vedl skautský oddíl, Ivan Makásek byl jako

mladík v oddíle Jaroslava Foglara a potom sám vedl indiánské oddíly, má přezdívku Hiawatha.

Další lidé, víc z té expertní komunity, Bedřich Moldan nebo Josef Vavroušek, měli k dětským oddílům blízko a všichni se z tohoto prostředí znali.

Tohle je myslím důležitá a často opomíjená část příběhu.

Proč systému nevdal Brontosaurus a Český svaz ochránců přírody, a vadal TIS, když z pohledu režimu se tato hnutí věnovala té takzvané malé ekologii, starala se o nějakou louku, sázela kytky, ale o tu velkou ekologii typu průmysl znečišťuje vzduch se nestarala?

Komunistická strana potřebovala mít tuto scénu pod kontrolou.

Jak Brontosaurus, tak Český svaz ochránců přírody byly oficiální organizace, které byly jasně zakotvené v systému, a přinejmenším ve straně mohl panovat dojem, že je má pod kontrolou.

Ten dojem – zpětně viděno – byl mylný. Neexistovala možnost takové množství lidí účinně kontrolovat. A z mého pohledu rozdíl mezi TISem a Brontosaurem nebyl zase tak

Jizerské hory zničené kyselými dešti. Fotografie je z roku 2006. Foto: Lovecz / Wikimedia Commons. Licence: Volné dílo

propastný. Možná to bylo dokonce naopak – Brontosaurus časem prokázal schopnost mobilizovat více lidí než TIS, včetně mnohých, kteří k enviroscéně původně neměli nijak blízko. Ale pokud jde o tu perspektivu tehdejší moci, tak to byla snaha mít organizace pod kontrolou.

A dnes těžko říct, co byla poslední kapka vedoucí ke zrušení TISu. Někdy stačila obyčejná maličkost, nebo se najednou StB probudila,

mohla to být i náhoda, že najednou něco začalo vadit.

Je to tak, že stav životního prostředí a nespokojenost lidí se stavem životního prostředí byly rozbuškou sametové revoluce v roce 1989? Hrálo to velkou roli?

Určitě.

Ale myslím si, že důležitá je ta nespokojenost, která nevyplývá jenom z toho, že se zhoršilo životní prostředí. Víme o mnoha zemích na světě, kde je strašné životní prostředí, a k žádné politické změně to nevede.

Společnost u nás začala od konce 60. let vnímat citlivěji nemocné lesy, ovzduší, ale hodně i životní prostředí ve městech.

Skoro všichni lidé, kteří hráli aktivní roli v té environmentální reflexi, byli lidé z velkých měst.

Problémy městského životního prostředí se potkávaly s otázkami historického dědictví, s anonymitou sídlišť a kritikou socialistické výstavby.

Takový typický příklad je slovenská publikace „Bratislava nahlas“, kolem které se setkávají lidé, hlavně experti z oblasti památkové péče a kunsthistorici, s biology, s lidmi kolem ochrany životního prostředí. A společně kritizují třeba vodní nádrž Gabčíkovo, která zničila biotopy a lužní lesy na Dunaji. A ovlivnila i životní prostředí Bratislavy.

Publikace „Bratislava nahlas“ kritizuje zanedbávání historického dědictví v Bratislavě, ničení nebo pustnutí starých hřbitovů, výstavbu odcizených sídlišť.

Stejně tak Nika, která vychází v Praze na Jižním Městě pod lokální organizací Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody. V Nice vychází a tematizují se jak problémy ekologické, tak problémy urbánního prostředí, hodně se řeší plánovaná výstavba dálničního okruhu v Praze, který měl procházet otevřeným koridorem Stromovkou. A to už jsou věci, které na konci osmdesátých let

Brněnské environmentální prostředí je trochu jiné než pražské či bratislavské. Foto: Hollanmatej / Wikimedia Commons. Licence: CC BY-SA 3.0

vedou i k demonstracím a veřejným protestním akcím.

Společnost, která by ještě 10, 15, 20 let předtím z velké většiny vítala výstavbu moderních

bytů, a byl by to zásadní argument pro legitimitu režimu, tak v osmdesátých letech, kdy lidé mají doma ústřední topení a teče jim teplá voda, o to citlivěji vnímá kolaterální škody, které modernizace způsobuje.

A mocenské komunistické elity si tohle moc nepřipouštěly.

Je něco, co bys k tématu ještě rád dodal?

Pár věcí jsme určitě neprobrali. A třeba vůbec jsme nemluvili o časopisu Veronica a o brněnském environmentálním prostředí.

Nejdůležitější pro formování ekologické kritiky byli spíše lidé s přírodovědným vzděláním, kteří se hodně pohybovali kolem Niky, případně toho expertního prostředí, Biologické společnosti Akademie věd.

Ale je nutné zmínit, že také existuje prostředí, které je víc zakotveno v sociologii a v literatuře. A to právě kolem Veroniky, která má oproti Nice daleko blíže k humanitnímu pohledu. V pohledu, který není úplně zakotven jenom biologicky, ale v širších perspektivách.

A to má vliv na formování prostředí, které dnes podle mě v Brně existuje, které je trochu jiné než to pražské nebo to bratislavské.

Rozhovor vedl Martin Mach Ondřej.

Zdeňka Vítková

Brontosaurus žije dál

„Brontosaurus to nepřežil, protože přerostl své možnosti.“ Slogan a logo s typickým hrbatým dinosaurem Vladimíra Jiráčka se objevily poprvé v časopise Mladý svět v lednu 1974. Přestože dnes víme, že důvod vyhynutí tohoto pravěkého tvora byl pravděpodobně jiný, motto upozorňující na neudržitelné a krátkozraké chování lidské společnosti vůči životnímu prostředí se uchytilo.

Akce Brontosaurus byla reakcí na Rok ochrany životního prostředí, který vyhlásila OSN. Jejím tahounem byl novinář Josef Velek. Právě jeho články informovaly čtenáře o vlivu lidské činnosti na životní prostředí.

Každý měsíc Roku ochrany životního prostředí byl věnován jedné oblasti. A tak se čtenáři postupně seznámili s jednotlivými problematikami od znečištění ovzduší, vody a zeleně přes vliv odpadů, dopravy

a rekreace na životní prostředí až po přímý vliv na zdraví a ochranu přírody jako takové. Popularitě Brontosaura napomáhaly i oblíbené kresby Vladimíra Jiráčka.

Akce Brontosaurus vzešla z iniciativy Ústavu krajinné ekologie ČSAV. Podílely se na ní i další ústavy Československé akademie věd, Rada pro životní prostředí při vládě

Oslava 10 let Hnutí Brontosaurus. Foto: Jirka DI / Wikimedia Commons. Licence: CC BY-SA 3.0

ČSR i tehdejší ministerstva. Kromě časopisu Mladý svět ji propagovaly také ABC mladých techniků a přírodovědců, Věda a technika mládeži a další periodika. Zapojila se i televize a rozhlas, uvádí Miroslav Vaněk ve své knize „Nedalo se tady dýchat“.

Z jednorochí kampaně se díky ohlasu mezi mladými lidmi stalo rostoucí hnutí zaměřené na osvětu vedoucí k ekologicky příznivějšímu myšlení a jednání. Už v roce 1974 uspořádali Brontosauři první víkendové a prázdninové akce v přírodě. Postupně vznikala jednotlivá centra Hnutí Brontosaurus, začali se přidávat další organizátoři, vytvořila se metodika akcí. V roce 1978 se uskutečnily první tábory pro mládež na pomoc přírodě – Prázdniny s Brontosauřem, které zůstaly dodnes jednou z hlavních činností hnutí.

V osmdesátých letech proběhly stovky akcí, do kterých se zapojily tisíce lidí, kteří chtěli pomáhat přírodě konkrétní prací v terénu. Brontosaurus tehdy fungoval pod hlavičkou SSM (Socialistického svazu mládeže).

Cíle hnutí shrnula pro knihu Nedalo se tady dýchat Eliška Nováková: „My jsme šli v ekologii po té ‚malé‘ problematice, pokud užiji slov náměstka federálního ministra pro investiční a technický rozvoj Nutila, který rozdělil ekologii na malou a velkou. Nechtěli jsme se plést do těch velkých problémů, které byly stejně politicky neprůchodné. Nám šlo spíše o drobnou buditelskou práci. Domnívali jsme se, že pokud ekologické vědomí nepronikne do každodennosti člověka, tak nemá význam nic podnikat. Kromě toho by nás špičky SSM k ‚velké‘ ekologii stejně nepustily. Smysl práce jsme spatřovali v tom, že

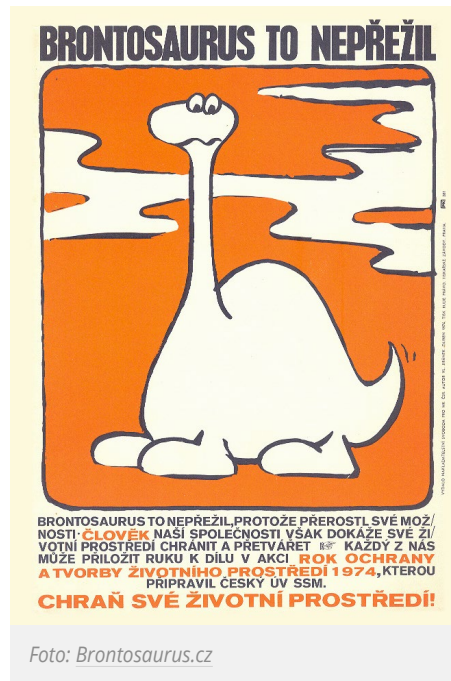
se o naši činnost dozvídali mladí lidé a přes ně i jejich rodiče v různých místech republiky. Tím jsme je mohli ovlivňovat a vytvářet tak podhoubí budoucích ochránářů. Snažili jsme se především o výchovnou činnost.“

Hnutí Brontosaurus nabídlo mladým lidem na svých akcích nejen smysluplnou činnost pro přírodu či památky, ale i trochu té svobody. Být v přírodě, moci vymýšlet a realizovat další akce, které pozitivně ovlivní životní prostředí.

„Hnutí Brontosaurus společně s dalšími ochránářskými organizacemi změnilo do jisté míry vztah lidí k realitě, část veřejnosti se přesvědčila, že je třeba být aktivní,“ píše Miroslav Vaněk.

Kromě osvěty a konkrétní práce v terénu organizoval Brontosaurus další akce. Například soutěž „Hledáme dokonalé projekty“ pro mladé architektky a projektanty v oboru ekologických staveb. Hnutí Brontosaurus dalo také vzniknout autorskému filmovému festivalu „Týká se to také tebe“ v Uherském Hradišti, připomíná Miroslav Vaněk ve své knize.

V lednu 1990 na své první konferenci bylo ustanoveno samostatné Hnutí Brontosaurus tak, jak ho známe dnes. Kromě akcí v terénu organizuje soutěž kreslených vtipů

s tematikou životního prostředí Ekofór, výtvarnou, literární a fotografickou soutěž. Máme rádi přírodu a další aktivity.

Ing. Zdeňka Vítková je redaktorkou Pražské EVOLuce.

Jindřich Petrlík

Tým Bořena

V září 1979 jsme se rozhodli založit Tým Bořena. Zpočátku jako neformální skupinu studentů. Protože nebylo možné v okresech Teplice a Most zakládat nové základní organizace Českého svazu ochránců přírody, museli jsme ji v roce 1986 založit v Praze, kde to tehdy šlo. Ale hlavní těžiště našich aktivit zůstalo v Českém středohoří.

Dodnes si vybavuji jeden obraz. Bylo to o víkend u brzy na jaře, kdy bledule začaly odkvétat a ladoňky dvoulisté už kvetly. Jeden z účastníků vyzvedává rostliny i s kořenovým balem a dává je do bedýnky. Za jeho zády mezi stromy prosvítá halda zeminy Radovesické výsypky. Tou tehdejší důl Maxim Gorkij (dnes lom Bílina) zasypával údolí, kde původně bylo pět vesnic, úrodná půda, spousta ovocných sadů, tři přírodní rezervace a nádherná a vzácná příroda Českého středohoří.

Jiná vzpomínka. Ráno jsme vstali ze spacáků v klubovně Týmu Bořena, pronajaté místnosti ve staré dřevěné budově v Lukově, která bývala školou. Byla zima, skoro mrzlo. Vzali jsme si bedýnky a krosny a vypravili se pěšky do údolí Lukovského potoka pod Radovesickou výsypku, na místo, kde hojně rostly bledule a ladoňky a kterému hrozilo brzké zasypání hlušinou z hnědouhelného dolu. Rostliny jsme vyrýpali rýči a rukama přendali do bedýnek.

Stěhování rostlin z Běláku v roce 1986 – tábor Týmu Bořena. Foto: Jindřich Petrlík / Wikimedia Commons. Licence: CC BY-SA 4.0

Vypůjčit si pro převoz nákladní auto prostě nešlo. Někdy jsme používali osobní auta. Ale taky jsme bedýnky nosili v ruce. Nebo jsme na konstrukci od krosen připevnili dřevěné bedny a vyrýpnuté rostliny i s kořenovým balem v nich do údolí Mukovského potoka přenesli na lokalitu, kterou jsme vyhodnotili

jako vhodnou pro přesazení ohrožených druhů rostlin ze sousedního údolí. Dodnes na tom místě rostou a rozmnožují se. Místo jsme tedy vybrali správně.

Pro rostliny jsme v novém domově museli vyhloubit jamky, do kterých jsme umístili rostliny i s kořenovými baly. Taky jsme museli nanosit vodu z blízkého potoka. Jednou jsme na kopci nad tímto místem potkali sovětské oficíry z nedaleké posádky okupační armády. Divili se, co tam děláme, když je to tak blízko

Stěhování rostlin na bílou stráň na Trupelníku v roce 1988. Foto: Jindřich Petrlík / Wikimedia Commons. Licence: CC BY-SA 4.0

k místu, kde měli podle všeho jaderné hlavice. Přikazovali nám, že tam nesmíme chodit. Ignorovali jsme je. Byli jsme tu doma a oni nám neměli co přikazovat a zavádět ruské manýry.

Stěhování ještě vzácnějších rostlin z bílé stráňe Bělák, původně chráněného naleziště těchto rostlin (zvláštní kategorie chráněného

Tým Bořena pod Radovesickou výsypkou. Rok 1983. Foto: Jindřich Petrlík / Wikimedia Commons. Licence: CC BY-SA 4.0

území v 80. letech), bylo podobné, ale o to složitější, že náhradní bílé stráně byly dál, na kopcích v Českém středohoří. Ale i těm se dnes na náhradních lokalitách daří. Jejich stěhování probíhalo v létě a bez auta by nebylo možné.

Takhle vypadaly počátky environmentálních organizací, na jejichž základě vyrostly dnešní nevládní organizace, ke kterým patří i Arnika. Její součástí je i dnes Tým Bořena, který se stará o rostliny na jejich náhradních lokalitách v Českém středohoří.

Jindřich Petrlík, zakladatel Týmu Bořena a později také Děti Země a ještě později spolku Arnika.

Lenka Skoupá

Jeden den s Emilkou

Emilie Strejčková, energická žena, která vydupala v roce 1994 ze země Toulcův dvůr. Vlastně spíš z ministerstev, politiků a úředníků. Žena v kostkované sukni, béžovém baloňáku a hnědých střevících, kterou si zapamatoval každý, s kým se potkala.

Věděla, co chce – středisko ekologické výchovy, a věděla proč. Protože děti musí být od nejútlejšího věku venku, v přírodě, jinak z nich vyrostou interiéroví lidé. A ti bez úzkého propojení s přírodou nedokážou životní prostředí účinně a smysluplně chránit.

Tohle byla Emilčina mantra, kterou sdělovala na setkání komukoli a v nesčetných obměnách. S tímto sdělením a vizí pronikala na uzavřená ministerská jednání, ať již životního prostředí, nebo školství. Bylo jí jedno, že nebyla pozvána, a čert ví, jak se dovnitř dostala. Na některých úřadech se zamykaly

dveře, když Emilku zaslechli na chodbě. Byla ztělesněním přísloví „...vyhodíš dveřmi, vrátí se oknem“. Ale byl to jeden z klíčových pilířů jejího úspěchu se vznikem Toulцова dvora. Jasná vize a buldočí výdrž.

Významnou roli sehrála politická a právní situace devadesátek. V dnešní době by něco podobného bylo zcela nemyslitelné.

Smlouva o správě a užívání Toulцова dvora na 50 let má necelé dvě strany velmi řídkého textu.

Pracovat s Emilkou rozhodně nebylo jednoduché. Denně přicházela s novými nápady a okamžitě je chtěla realizovat. Že na to není ani koruna? Nevadí, to nějak dopadne! Byla jako kapitán, který spustí loď na moře, ale potřebuje desítky bezejmenných, kteří natahují plachty, nakládají zásoby, vaří, kontrolují

a udržují kurz s kormidlem pevně v rukou. Že byla posádka občas blízko ke vzpouře, není třeba ani zmiňovat.

Jak říká Emilky syn: „Máma dokázala roztlačit plně naložený vlak, ale jak už se dal do pohybu, přestávala se o něj starat, ztratila zájem. Hledala nové vagóny.“

Jak vzpomíná na první setkání s Emilkou Strejčkovou dlouholetá kolegyně Martina Chváralová?

„Psal se červen 2002 a já jsem coby čerstvá absolventka oboru obecné antropologie nastoupila na plný úvazek do mezinárodní ekologické mládežnické organizaci YEE, která tehdy sídlila na Toulcově dvoře. Samozřejmě tím bylo se jít hned první den představit zakladatelce a ředitelce ekologického centra Emilii Strejčkové. Potkaly jsme se na zámečku vedle klece s andulkami. A dodnes si pamatuji své překvapení, když na mě Emilka radostně skočila a začala mě objímat poté, co jsem jí uspokojivě odpověděla na otázku, která zněla asi nějak takhle: ‚Martino, když jsi vystudovala antropologii, tak to bys mohla vědět, co jsou memy, že jo?‘

Ráda bych podotkla, že podobně překvapivé otázky a reakce byly u Emilky spíše pravidlem než výjimkou. Spolupracovat s ní bylo inspirativní, byla radikální a neústupná. Když

jsem odcházela z Toulcova dvora na mateřskou, věnovala mi modro-bíle pruhované dupačky. Je to jeden z oblečků, které jsem si nechala, po rychle vyrostlých dětech i Emilce, na památku.“

Emilka změnila nasměrování a život mnohým lidem, blízkým i vzdáleným. Naše první setkání bylo krátké, pronajímala jsem si prostory pro pořádání vzdělávacích kurzů a musela jsem jí předložit celý obsah přednášek. Teprve po jejím dobrozdání jsem ochranu zvířat mohla učit. Druhé bylo mnohem emotivnější. S rodinou, dvěma tehdy malými dětmi a manželem, jsme vysazovali stromy na veřejné akci v Hostivaři. Emilka nás zahlédla, přiběhla a vysvětlila nám, že se musíme přestěhovat na Toulcův dvůr, že je nezbytně nutné, aby tam právě naše rodina bydlela. Manžel oponoval, že máme dům kousek od Toulcova dvora a že se rozhodně nestěhujeme, ale bez odezvy. Od té doby se Emilce vyhýbal obloukem a já minimálně půl roku také. Na „Toulcák“ se nakonec našťestí stěhovali jiní.

Do lidové slovesnosti vstoupil i vliv Emilky na profesní směřování tehdy zcela neznámých osob. Stejně jako se zajímala o obsah mého kurzu, zajímala se i o kurzy další a občas se zastavila „na inspekci“. Tímto nečekaným způsobem vnikla i na kurz účetnictví pro začínající podnikatele a při právě probírané

problematice daňově uznatelných nákladů zahájila vlastní přednášku na téma nutnosti pobytu dětí v přírodě. Všichni konsternovaně poslouchali, změna tématu je zaskočila, mnohé naštvála. Přesto byl v místnosti jeden právě dostudovaný psycholog, kterého to chytilo za srdce. Odložil podnikatelské ambice, vrhl se na další studium a dnes je z něj významný český ekopsycholog.

Taková byla práce a soužití s Emilií Strejčkovou. Pro nás všechny vždycky Emilkou. Den s ní nebyl nikdy nudný, často plný emocí, ale také silných vizí. Děkujeme, Emilko, za Toulcův dvůr, za tvou nezdolnou odvahu i to, že jsi pro nás byla vždy velkou inspirací.

Foto: archiv Toulcova dvora

Ing. Lenka Skoupá je předsedkyně sdružení Toulcův dvůr.

Jan Moravec

ČSOP v Praze

Český svaz ochránců přírody byl založen před 45 lety. Právě v Praze začaly vznikat první jeho místní organizace; několik dokonce ještě před oficiální ustavující konferencí (11. září 1979). Dvě z těch nejstarších – 2. základní organizace Taraxacum a 4. základní organizace Praha 10, později pokřtěná na Botič-Rokytky – fungují dodnes.

A počet dalších organizací rychle přibýval. Byla to poměrně pestrá společnost od akademiků, profesionálních přírodovědců až po party skautů, woodcrafterů či trampů, kteří našli v té době pod křídly ČSOP poměrně bezpečné útočiště. Pestrým společenstvím nejruznějších lidíček se vztahem k přírodě je ČSOP koneckonců dodnes.

První aktivity ČSOP se zaměřovaly především na péči o zvláště chráněná území a na terénní průzkumy. ČSOP Taraxacum se věnoval mimo jiné problematice vod (mapování

a ochrana pramenů a studánek, sledování čistoty vod). Postupem času stále častěji základní organizace vstupovaly i do „politických“ otázek ochrany přírody a životního prostředí. Výrazné byly především aktivity ČSOP Troja na ochranu Trojské kotliny. ČSOP je podepsaný i pod koncepcí oblastí klidu (dnes přírodních parků) v Praze.

Od samého počátku byl kladen velký důraz i na ekologickou výchovu. Už v roce 1980 vznikla zásluhou 4. ZO ČSOP první pražská naučná stezka – Povodím Botiče. Základní organizace ČSOP pořádaly výstavy, přednášky, exkurze do přírody... Spolupracovaly na pořádání obvodních kol přírodovědné soutěže Zlatý list, organizovaly přírodovědné tábory. Protože ČSOP v té době oficiálně nesměl mít „své“ děti, z počátku byly ekovýchovné aktivity směrem k dětem vyvíjeny ve spolupráci se školami a s obvodními domy dětí a mládeže. Ve 2. polovině 80. let ale začaly vznikat při pražských základních organizacích i první oddíly Mladých ochránců přírody (MOP) – klasika pozdní normalizace, na jedné straně nesmyslné příkazy a zákazy, na druhé jejich otevřené porušování.

Nepřehlédnutelnou aktivitou byl časopis Nika, vydávaný oficiálně Městským výborem ČSOP v Praze, fakticky však jeho šéfredaktorem Ivanem Makáskem z ČSOP Taraxacum. Právě Nika se nebála otevírat

i ožehavá ekologická a ochranná témata, nejruznější kauzy, čímž záhy překročila, co se čtenářské obce i obsahu týče, hranice Prahy a stala se více méně celostátním časopisem, byť formálně byla stále bulletinem pražského městského výboru.

Počátek 90. let znamenal pro ČSOP velký úbytek členů i základních organizací. Otevřely se nové, do té doby netušené možnosti, a tak se mnozí rozhodli založit si své vlastní organizace, začali dělat ochranu přírody jako byznys, vrhli se na politiku anebo prostě jen odešli, protože považovali sdružování se za

„přežitek socialismu“. Český svaz ochránců přírody však přežil, našel si své místo „v nové době“ a na přelomu milénia definoval (staro) nové hlavní směry činnosti, jako je rozvoj pozemkových spolků (konceptu tzv. soukromých rezervací), záchrana handicapovaných volně žijících živočichů, ochrana biodiverzity, práce s dětmi a mládeží, záchrana starých ovocných odrůd či hlídání a připomínkování legislativy mající vliv na přírodu a krajinu. Předloni podalo 12 pražských základních organizací společně připomínky k návrhu Metropolitního plánu.

V současné době v Praze působí 29 základních organizací, sdružujících celkem 664 členů. V jejich rámci je i 7 oddílů Mladých ochránců přírody, zajišťujících zajímavý (nejen ochranný) celoroční program pro více než dvě stovky dětí. Dalšíh 152 Pražanů je člensky registrováno přímo při ústředí ČSOP.

Na území Prahy fungují tři pozemkové spolky – na východě Botič-Rokytky, na jihu Koniklec a na jihozápadě Pražská pastvina. V Praze se nachází i vůbec první „Místo pro přírodu“, lokalita vykoupená Českým svazem ochránců přírody z důvodu její ochrany – mokřad Triangl.

Z dílny ČSOP je velká část naučných stezek, které lze v Praze potkat. Primát v počtu vytvořených a spravovaných stezek má

v současné době ČSOP „Natura, quo vadis?“, ale nechybí ani další (ČSOP Koniklec, ČSOP Botič-Rokytky...). O mnohých z nich již bylo na stránkách Pražské EVVOluce psáno.

V rámci kampaně Uklidme svět, již je ČSOP koordinátorem pro Českou republiku, proběhlo loni v Praze 120 úklidových akcí, do nichž bylo zapojeno 4 250 dobrovolníků (pro letošek ještě nejsou finální čísla k dispozici).

Pražská zvířecí záchranka, pomáhající volně žijícím živočichům, kteří se dostanou do problémů, najezdí po Praze a nejbližším okolí ročně kolem 40 000 km a pomůže více než tisícovce zvířat (a několika dalším tisícům prostřednictvím telefonického poradenství).

Na mnoha různých akcích po Praze se lze setkat se členy ČSOP Nyctalus, prezentujícími hravou formou problematiku ochrany netopýřů. Každoročně zjara je možné se zúčastnit i veřejného vypouštění netopýřů, kterým muselo být z různých důvodů poskytnuto náhradní zimoviště.

Tým „Oživení starých odrůd“ má v částečné péči sady u Břevnovského kláštera, na Čihadlech a na Spořilově. Zde se mimo jiné konají semináře pro odbornou i laickou veřejnost jak pečovat o staré sady. Ve spořilovských sadech proběhla na jaře (jako jediná v České republice) akce v rámci Evropského dne sadů,

do kterého bylo zapojeno 238 sadů z celého kontinentu.

Velice populární jsou výstavy ovoce s ochutnávkami netradičních odrůd či ovocných výrobků a s přednáškami na nejrůznější témata, od vyložení odborných až po různé způsoby zpracování ovoce, které se konají 4× ročně v Domě ochránců přírody v Michli. Tam bývají v průběhu roku i další akce, například různé cestovní či přírodovědné přednášky a semináře.

Každoročně se konají pražská kola celostátních soutěží Zlatý list (pro děti ve věku základní školní docházky – obvykle v květnu v areálu Trojské botanické zahrady) a Ekologická olympiáda (pro středoškoláky – bývala na podzim, v tomto školním roce bude v březnu). V Malešicích je pořádán pravidelně Den Země spojený s Ekofestivalem, letos proběhl již 20. ročník.

Ne, není to kompletní výčet pražských aktivit. Současných ani minulých. Přijďte mezi nás! Ať už jako členové, občasní dobrovolníci či účastníci některé z veřejných akcí. Každý člověk s upřímným zájmem o (nejen pražskou) přírodu je vítán.

Ing. Jan Moravec je pracovník Českého svazu ochránců přírody.

Jana Ledvinová

Střípky z TEREZY

Vzpomínám si, jak jsem jako dítě byla úplně posedlá přírodou a přitom zoufale sledovala, jak ji ničíme. Přemýšlela jsem, co s tím dělat, ale možnosti ve škole byly omezené – tam bylo potřeba hlavně poslouchat, sedět a nevyrušovat. Už tehdy jsem byla spíš takový malý živel než tichá, poslušná holčička. Některým učitelům jsem asi lezla pořádně na nervy, protože jsem prostě nechtěla jen tiše přijímat všechno, co nám říkali. Když mi bylo šestnáct, rozhodla jsem se, že s tím zkusím něco udělat.

Jednoho dne jsem zaklepala na vrata Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody v Praze. Psal se rok 1979. První dekáda TEREZY (jako zakládajícího článku Českého svazu ochránců přírody) byla ve znamení práce v chráněných územích v Praze i jinde a hlubokých přátelství na celý život. Naplno jsme se věnovali práci v chráněných územích v okolí Prahy. Stavěli jsme naučné stezky, přesazovali bledule, zkoumali pralesy a jezdili na

přírodovědné výpravy. Právě v Prokopském údolí vznikla i TERÉnní ZÁkladna – „TEREZA“, kde jsme nakonec s mým pozdějším manželem i částečně bydleli, starali se o stádo ovcí a zkoumali jejich vliv na tamní stepní ekosystém.

TEREZU od prvopočátku tvořila i skupina vážených odborníků a vědců z různých oborů přírodovědy. Často nemohli učit nikde jinde, protože nevyhovovali tehdejšímu režimu, a tak se pečlivě věnovali nám, mladým nadšencům. Byla to ta nejlepší vysoká škola, jakou si lze představit. V té době se také pevně v hodnotovém systému TEREZY usadila kvalita. Později jsme z přírodovědných osobností sestavili Vědeckou radu, která pečlivě a neúprosně dbala na to, abychom do škol nešířili žádné fámy.

Po sametové revoluci v roce 1989 se spousta mých přátel z TEREZY rozběhla do světa

a i mě to zaneslo do Ameriky na studia o občanském sektoru. Tehdy jsem zjistila, že nadšení a tvrdá práce mohou postupně vést i k profesionálnímu rozvoji organizace, která už nebude jen partou dobrovolníků, ale stabilní a odbornou platformou.

Pustili jsme se do práce a vybudovali první kanceláře v bývalých sprchách základní školy. Byly časy, kdy nám sotva zbylo na brambory, ale s pomocí přátel jsme začali růst a dařilo se nám získávat zájem škol i podporu vědců, kteří nám pomáhali rozvíjet projekty. Zásadní krok ke skutečnému profesionálnímu růstu přišel v podobě paní Ann:

Ann byla opravdový zázrak. Byla původem z Jamajky, charismatická žena černé pleti s hlubokým, téměř barytonovým hlasem a energií, která nás okamžitě strhla. Vzbudivla úžas všude, kam vkročila. Její první slova zněla přímo: „Slyšela jsem, že potřebujete

pomoc s fundraisingem.“ Pomoc jsme potřebovali zoufale a Ann s sebou přinesla odvalu a nezдолný optimismus, který nám do té doby chyběl.

Protože jsme neměli žádné technické zázemí, Ann pracovala ručně: procházela telefonní seznamy, zapisovala si kontakty a navštěvovala firmy po Praze. Nosila s sebou výstřížky, sešity plné poznámek a neúnavně nás zásobovala horami informací. Po roce sestavila seznam šesti důležitých jmen – ředitelů a majitelů firem, kteří by mohli TEREZU podpořit. Původně jsem to považovala za bláznivý plán, ale Ann mě přesvědčila, ať je pozveme do Prokopského údolí, aby sami poznali, co děláme.

Manažeři, zablácení a trochu zaražení, dorazili na naši základnu uprostřed skalní stepi, kde jsme jim nabídli chléb se salámem a kávu. Díky této přímé zkušenosti a Annině charismatu nás pochopili a rozhodli se nejen finančně přispět, ale také nám radit. Ann pak odešla s pocitem dobře vykonané práce a zanechala nám nejen první velké dárce, ale i sebevědomí a odvalu jít dál.

Dalším z mnoha milníků TEREZY byl i program GLOBE. Začal jak jinak než zaklepáním na dveře centra GLOBE před Bílým domem v USA a nabídkou pomoci. Rostli jsme spolu s ním a plnými doušky čerpali znalosti

i inspiraci světových vědců, kteří za programem stáli. Díky GLOBE jsme dětem i učitelům mohli nabídnout úplně jiný rozměr jejich práce a bourat „železnou oponu“ poněkud zamrzlého systému školství. Začátky programu GLOBE se pojí s asi nelegračnějším dnem v TEREZE:

GLOBE jako státní program potřeboval oficiální posvěcení ministerstva školství, ale tam jsme narazili na podezřívavé reakce. Úředníci ovlivnění minulým režimem se báli, že program využívající satelitní snímky může být jen zástěrkou americké špionáže. Po nekonečných debatách a zamítnutích jsem se rozhodla pro netradiční tah – oblékla jsem se do kostýmu šaška a vyrazila na schůzku s panem ministrem.

Když jsem dorazila na ministerstvo, úředníci mě přivítali nejen zvědavě, ale i s notnou dávkou naštvání: „Proč máte na sobě oblek šaška?“ ptali se pobouřeně. „Protože se tady vždycky tak cítím,“ odpověděla jsem jim bez zaváhání. Nevím, jestli se mě chtěl pan ministr jen rychle zbavit, nebo zda se zalekl, že bych příště dorazila s médii, ale ten den jsme konečně dosáhli toho, na co jsme čekali. Ministr podepsal smlouvu s NASA, a tím se program GLOBE stal skutečností i v Česku.

Rok 1998 jsme přivítali v novém domě v Haštalské ulici, který jsme nazvali „Labyrint

světa a ráj srdce“. TEREZA měla tehdy už přes 20 zaměstnanců a stovky škol s námi spolupracovaly na projektech pro děti, které chtěly poznávat a chránit přírodu. TEREZA se proměnila v profesionální organizaci. Byl to splněný sen, ale cítila jsem, že je čas předat kormidlo někomu dalšímu. Nechtěla jsem být „matkou zakladatelkou“, která brání vlastnímu dítěti v růstu. A tak jsem opustila pozici ředitelky a od té doby (rok 2003) TEREZU pozoruji zpovzdálí, a když chce, tak jí ráda pomůžu.

Děkuji všem, kdo jste TEREZU během 45 let podporovali a pomáhali jí vyrůst v moudrou a vlivnou dámu!

Foto: archiv TEREZA

Jana Ledvinová je zakladatelka vzdělávacího centra TEREZA.

Jiří Dlouhý

Jak jsme zakládali STUŽ

Založení Společnosti pro trvale udržitelný život (STUŽ) je nerozlučně spjaté s osobností Josefa Vavrouška. Již před rokem 1989 se Josef aktivně zapojoval do práce v různých iniciativách, především se koncem 80. let aktivně účastnil práce Ekologické sekce Biologické společnosti při ČSAV a později v roce 1989 spoluzaložil Kruh nezávislé inteligence.

V letech 1990–1992 Josef velmi aktivně formoval politiku v rámci Občanského fóra, poslůze Občanského hnutí, a také působil jako federální ministr životního prostředí. V této pozici prosazoval své vize, někdy idealisticky, jindy s významným dopadem na aktuální dění.

Mezi tyto iniciativy patřily aktivity podporující environmentální spolupráci v rámci evropského regionu, které vyústily v celoevropskou konferenci ministrů životního prostředí v Dobříši v roce 1991, systémové

řešení integrovaného záchraného systému či návrh na reformu Organizace spojených národů. Možnost ovlivňovat dění z vládní pozice však skončila v polovině roku 1992, kdy Občanské hnutí prohrálo volby, a tím se pro Vavrouška uzavřel přístup do politiky na celostátní úrovni.

Své aktivity proto nasměroval do dvou oblastí – do akademické sféry a do sféry ekologických nevládních organizací. Na univerzitě se v krátké době stal proděkanem Fakulty sociálních věd UK a získal titul docenta, ale

*Josef Vavroušek jako průvodce prince Charlese na zámku Jezeří v severních Čechách, spolu s P. Pakostou, I. Dejmalem, J. Stoklasou a dalšími.
Foto: archiv Evy a Josefa Vavrouškových*

především prosadil nový studijní program Ekologie člověka.

Pro nevládní sektor měl Josef vizi odborné společnosti, která by prosazovala udržitelnost v tom nejširším smyslu – „sdružující odborníky, zabývající se ekologií a navazujícími vědními disciplínami, technickými obory

i uměleckými, lékařskými, výchovnými, publicistickými a jinými činnostmi, které souvisejí s hledáním cest umožňujících přežití člověka i všech jiných forem života na Zemi“ – jak to později naformuloval ve stanovách Společnosti pro trvale udržitelný život.

I když bylo již zcela jasné, že koncem roku 1992 skončí také Československo, získal pro myšlenku této nově vznikající společnosti odborníky z Čech i ze Slovenska; předpokládal, že to nadále bude organizace společná pro obyvatele obou zemí. Zájem o členství na začátku opravdu projevili nejen ekoloové, ale také odborníci z mnoha dalších oborů, mezi nimi lékaři, filozofové, umělci, politici a další. Trochu méně už tehdy bylo zájemců, kteří měli počítačové a organizační znalosti, takže jsem se i já octnul ve společnosti vážených odborníků v přírodních či humanitních vědách.

Nakonec měl seznam potenciálních členů přes 800 jmen, později přes 400 z nich opravdu podalo přihlášku. A tak nastal čas společnost opravdu založit. Sešli jsme se v plném kinosále Klubu techniků na Novotného lávce, všechny formality šly hladce až na jednu – název spolku. Jen dodám, že v té době mnoho environmentalistů pro překlad pojmu „sustainable“ používalo diskutabilní výraz „trvale udržitelný“. A tak jsme nakonec skončili u dvou možností – Společnost

pro trvale udržitelný život a Společnost pro trvale udržitelný rozvoj. O možnostech se nakonec hlasovalo a převážily dva argumenty – slovo „rozvoj“ může být spojováno s neudržitelným růstem, no a druhý, o hodně prozaičtější byl, že zkratka „STUR“ je ošklivá. Ale hlasování bylo nakonec docela těsné.

A jak bylo s Josefem zvykem, následovala okamžitě lavina aktivit – začaly pravidelné besedy první úterý v měsíci na Novotného lávce, ještě v roce 1992 vyšlo 6 stanovisek, získali jsme sídlo – domeček pod Vyšehradem, který jsme začali postupně rekonstruovat, získali jsme první granty. S koncem roku 1992 se ukázalo, že tehdejší právní systém nedovolí mít společnou organizaci Čechů a Slováků, a tak nakonec vznikly dvě bratrské organizace – STUŽ ČR a STUŽ SR.

A pak se STUŽ začala rozšiřovat do regionů – během krátké doby vzniklo 9 regionálních poboček – největší Východočeská, dále pak Českolipská, Karlovarská, Brněnská, Olomoucká, Jihočeská, Bělokarpatská, Broumovská a Chomutovská.

Začali jsme pořádat mezinárodní konference, zapojili jsme se výrazně do aktivit European ECO Forum a začali usilovat o členství v European Environmental Bureau. A byla to právě Josefova schopnost nadchnout další lidi pro činnost, nebo minimálně pro

podporu myšlenky, která držela naši společnost pohromadě.

Na hodně věcech totiž panovala mezi členy shoda, na některých jsme však shodu nikdy nenašli – asi nejostřejší rozpory byly ohledně jaderné energetiky –, vzpomínám si dokonce na okamžik, kdy při nějaké bouřlivé diskusi na toto téma došlo skoro i k fyzické konfrontaci mezi Josefem a Ivanem Dejmalem. Ale po chvíli se tomu oba zasmáli a dál spolupracovali.

Když člověk s odstupem hodnotí aktivitu STUŽ v době, kdy jí Josef předsedal, musí konstatovat, že to byla unikátní organizace, která tehdy neměla obdobu – ano, ČSOP měl daleko více členů, ale ve skutečnosti to byly desítky malých, nepřilíš spolupracujících organizací. A to vše bylo v době, kdy naprostá většina ekologických nevládek závisela pouze na dobrovolné práci, profesionalizace nastala až v pozdějších letech. Což se ale STUŽ nikdy netýkalo a tato organizace na dobrovolné práci závisí dodnes. Stále nese Josefovo poselství, jeho nadšení a schopnost lidi spojovat ale významně chybí...

Jiří Dlouhý pracuje v Centru pro otázky životního prostředí na Karlově univerzitě a je předseda Společnosti pro trvale udržitelný život.

Jarmila Johnová

Jak jsem sepsala petici

Od podzimu do jara se v Praze sedmdesátých a osmdesátých let minulého století opakovalo totéž: jakmile se údolím Vltavy začaly válet mlhy, které nemohly stoupat vzhůru kvůli inverznímu počasí, někdejší slavná caput regni se zahalila do smogu. Podobala se kotli s pevně přiklopenou poklicí, pod níž houstly všechny možné smradlavé a toxické zplodiny, které Pražané vdechovali, čichali a pronikali jimi stěží i zrakem, dokud inverze neskončila a jedy v ovzduší se alespoň trochu nerozprostřely po kraji.

Až jako matka jsem zaznamenala téměř okamžitý dopad smogu na zdraví. Jakmile jsem zavěťřila ten známý uhelný zápach, zpozorovala jsem, jak naše děti nejdříve ztrácejí energii, pak blednou či zelenají, až se dostavila rýma s kašlem často provázeným horečkou.

Nakonec jsem při dlouhodobém „nachlazení“ jednoho ze synů trvala na laboratorních

odběrech v nemocnici, kde mu diagnostikovali zlatého stafylokoka, předepsali antibiotika a nařídili mu několik měsíců zůstat doma mimo školu.

Tehdy mi došla trpělivost a vybuchla jsem jako tlakový hrnec. Byla jsem přesvědčena, že je třeba s tím něco neprodleně udělat. Naivně jsem se tehdy domnívala, že dobrým začátkem pro změnu je poskytnout nejdříve občanům informace o stavu pražského ovzduší, aby si uvědomili, že oni a především

jejich děti dospívají ve stavu neustále probíhající otravy organismu. Věřila jsem, že informovaný občan si dokáže vydobýt ochranu zdraví svých dětí dokonce i u vládců minulého režimu, který se při každé možné i nemožné příležitosti oháněl šťastnou a zdravou nejmladší generací, která vybuduje ještě šťastnější a ještě zdravější budoucnost.

Člověk nemusel být lékař nebo přírodovědec, aby si nevšiml, že s životním prostředím je cosi v nepořádku. Na vesnici to už nevonělo

hněm jako dříve, ale páchlo kouřem z hnědého uhlí, ve městech to bylo podobné s tím rozdílem, že se k dýmu z domácích a průmyslových topenišť přidal navíc smrad z výfuků automobilů.

Jako matka a zároveň signatářka Charty 77, v níž jsem se stala členkou skupiny zabývající se životním prostředím, kterou založil budoucí ministr životního prostředí Ivan Dejmál, a příspěvatelkou samizdatového časopisu s ekologickou tematikou, jsem sepsala petici o nedýchatelném ovzduší adresovanou našim voleným zástupcům s žádostí, aby se postarali o zveřejňování informací o kvalitě životního prostředí.

Spolu s dalšími chartisty jsme pod petici rychle sháněli podpisy, abychom ji mohli předat co nejdříve vedení hlavního města i parlamentu ještě za tehdejší smogové situace. Podpisů jsme získali asi dvě stovky. V dnešní době to představuje směšné číslo, ale za komunistického Československa nikoli. Tehdy podpis pod jakoukoliv veřejnou kritiku znamenal téměř jistotu nějakého postihu. Mezi petenty se z dnešního pohledu objevila velmi zvučná jména, vedle Ivana Dejmála i například Jan Ruml nebo Václav Havel.

Po zveřejnění textu v zahraničních médiích jsem potkala mladého chartistu Tonda Muchu, který se velmi brzy poté stane

prvním ředitelem české pobočky Greenpeace. Prozradil mi, že: „Úplně o to samý se snaží mé ségry Andula a Tereza (Hradilkovy) s dalšími ženskými,“ a doporučil mi, abych se s nimi spojila. Upřímně řečeno se mi do žádného ženského hnutí tehdy moc nechtělo. Měla jsem za to, že za lidské zdraví i životní prostředí mají zodpovídat společně ženy i muži. Ale musím přiznat, že důraz na odpovědnost matky se nám u úřadů vyplatil. K seznámení tedy na podzim roku 1989 došlo a spolupráce s Pražskými matkami pokračovala desítky let, až jsem se nakonec při 30. výročí vzniku PM v roce 2019 stala nejdéle sloužící Pražskou matkou a nikdy toho nezalitovala!

V době, kdy jsem se s Pražskými matkami (jak si tehdy ještě neregistrované hnutí začalo hned zkraje říkat) dala dohromady, měly již za sebou první slavnou demonstraci. Konala se v květnu, kdy centrem Prahy pochodovaly s dětmi, třímající bannery s hesly požadujícími čistý vzduch pro děti, ten nejslavnější hlásal dvojsmyslně: „Nedá se tu dýchat!“ PM (tato zkratka byla i v našem logu) se chopily své jednoznačné mateřské odpovědnosti, kterou jim minulý režim upíral – stát si totiž přivlastnil právo rozhodovat o potřebách jednotlivce i rodiny, a všemi možnými způsoby jednaly usilovat o lepší budoucnost svých dětí. Lepší budoucnost pro ně znamenala docílit nejen zdravějšího

a čistšího životního prostředí, ale i liberálního demokratického uspořádání, v němž hraje významnou roli občanská společnost. Přestože jsem si myslela, že zajistit takovou budoucnost není úkolem jen matek, na-prosto jsem se s těmito cíli ztotožnila.

Sotva jsme se s Pražskými matkami dohodly, že nám jde o totéž, padla komunistická vláda a my jsme doufaly, že pomůžeme prosadit jen ty nejzásadnější věci, jako jsou otevřené informace, nová ekologická legislativa, otevřenost úřadů a zapojení veřejnosti do

těchto změn, a pak půjdeme od válu, vrátíme se do civilu k dětem a svým původním povoláním, která nám tehdejší režim kvůli našemu vzdoru upřel.

První důležitou a prorockou akcí, na niž si dobře pamatují, byl dopis tehdejšímu primátorovi, v němž jsme vyjádřily požadavek, aby se ze severojižní magistrály, dálničního průtahu historickým jádrem hlavního města, stala městská třída – bulvár pro všechny dopravní módy včetně chůze. Jak všichni víme, do dnešní doby byla v tomto smyslu zpracována spousta studií věhlasnými urbanisty, ale skutek utek. Možná jsme byly první, kdo to veřejně prohlásil. Již tehdy jsme si uvědomovaly, jak těžké břímě pro veřejný prostor bude představovat individuální automobilová doprava, která mu dominuje.

Do civilu se nám nakonec nepodařilo odejít celá 90. léta, kritika zabere totiž mnohem méně času a úsilí než práce na změnách. Dovolím-li si činnost PM s časovým odstupem 35 let od jejich vzniku vyhodnotit, pak se nestydím tvrdit, že PM k mnohému skutečně přispěly, ale přiznávám, že v mnohém také prohrály; podle Joan Baez, zpěvačky a bojovnice za lidská práva, by o sobě mohly říci, že dosáhly malých vítězství a velkých proher. Pod malá vítězství si PM mohou připsat zpřístupnění informací o kvalitě ovzduší nebo iniciativu pro zavádění pravidelného monitoringu

ovzduší po celé republice (informace snadno naleznete na adrese chmi.cz), úspěšná byla spolupráce při vytváření nové ekologické legislativy, a to zejména norem týkajících se ovzduší, ale i dopravy pro ochranu chodců. Dnes je např. samozřejmostí, že chodec musí být na přechodu ze zákona respektován, a celkově bylo dosaženo změny přístupu k nejslabším účastníkům silničního provozu. PM vybudovaly ve spolupráci s úřady, policií a projektanty na mnoha místech bezpečnější pěší cesty pro děti do školy. Bez PM by ani nevznikla tak velká poptávka po tzv. školních ulicích, kam mají ráno automobilisté zákaz vjíždět a které PM pomáhají zavádět.

Naopak se PM nikdy nepodařilo zapojit do vytváření zdravějšího, klidnějšího veřejného prostoru širokou veřejností a přesvědčit ji, že jezdit autem i pro rohlík pár metrů do vedlejší samoobsluhy nikomu neprospívá.

Za největší úspěch naopak považují, že v práci na veřejném prostoru otevřeném pro všechny pokračuje nová generace pod stejnou hlavičkou PM, ale s názvem Pěšky městem. Dnešní spolek PM usiluje o to, aby veřejný prostor patřil i dětem bez neustálého dohledu dospělých, kteří se ještě i dnes mnohde domnívají, že vozit děti od vedle do školy autem je cool. A zdá se, že se jim daří. Pěšky do školy už chodilo veškeré osazenstvo stovek škol po celé republice

týden, někde i měsíc. Více chodců i na cestě do školy znamená méně aut v ulicích, větší bezpečnost, více prostoru pro hry, klid pro povídání, čistší vzduch a taky o pár tun méně skleníkových plynů!

Foto: Ludvík Hradilek / Pěšky městem

Jarmila Johnová je signatářka Charty 77 a spoluzakladatelka organizace Pražské matky.

Anna Hradilková

Moje dlouhá cesta k Pražským matkám

Při vzpomínkách na to, co mne přimělo spolu s dalšími ženami napsat dopis podepsaný „Pražské matky“ a poté dále usilovat o lepší životní prostředí v Praze, se mi nevybavuje žádný bod obratu či moment.

Spolu s mojí sestrou, která je také zakladatelkou hnutí Pražské matky, jsme vyrůstaly v rodině, kde životní prostředí bylo důležitým prvkem našeho vnímání ještě dříve, než se označení „životní prostředí“ stalo skloňovaným pojmem.

Maminka pocházela z myslivny a vůči přírodě, lesům, rostlinám i živočichům měla velmi citlivý vztah, který na nás přenášela. Tatínek byl dlouholetým skautem i v době, kdy toto hnutí bylo zakázané. Ideály skautingu, včetně vnímání krásy a důležitosti přírody i její ochrany, nám vštěpoval od malička. Zároveň jsme byli spolu s bratrem,

později vystudovaným ekologem, vedeni také k velké zodpovědnosti za své okolí a přírodu, která nám byla svěřena.

Velký vliv mělo i to, že jsme celé dětství trávil prázdniny na chalupě v Krkonoších. To pro mne mělo zásadní citový význam. Pobyt uprostřed krásné přírody, poznávání lesa spolu s dědou lesníkem nebo s tatínkem skautem mne velice formovalo. Vypěstovala jsem si vůči přírodě hlubokou citlivost a později jsem si začala uvědomovat, že stát kvůli svému politickému uspořádání přírodu i životní prostředí nezohledňuje, a naopak bezohledně drancuje. Upřímně jsem tím velmi trpěla.

Když se v době normalizace začalo více hovořit o životním prostředí, hltala jsem všechny pořady o životním prostředí v Hlasu Ameriky. Například komentáře Erazima Koháka pro mne byly nadějné a zajímavé. Hana Librová, brněnská ekoložka, mívala i v Československém rozhlasu na tu dobu kritické a zajímavé pořady a stala se pro mne velkým vzorem.

Byly dvě věci, které ve mně probudily touhu po nějakém vzdoru.

Za prvé odumírání pohraničních lesů v důsledku průmyslových zplodin. Moje milované krkonošské lesy začaly před mýma očima plošně usychat.

Za druhé smogové situace v Praze, které pravidelně každý podzim a zimu přinášely utrpení nejen mým, ale všem dětem v mém okolí. Děti trpěly bronchitidami, zápalý plic, alergiemi a kožními problémy. V centru Prahy, kde bylo znečištění nejhorší, měly pravidelné bolesti hlavy.

Oba problémy už jasně signalizovaly, že zničené životní prostředí silně ovlivňuje kvalitu našich životů. A oba pro mne byly noční můrou v tom smyslu, že naše děti už nebudou mít takové podmínky pro život, jako jsme měli my.

Nakonec nás rozhovory se spřátelenými ženami, které to cítily stejně, dovedly až ke společné činnosti. Tak vznikly Pražské matky.

Foto: Ludvík Hradilek / Pěšky městem

Anna Hradilková je jednou ze zakladatelek spolku Pražské matky.

Jan Mikeš

Ekologie 90. let a malešická spalovna

Když měl 1. prosince 1994, tedy přesně před třiceti lety, nově nastupující pražský primátor za ODS Jan Koukal vyčíst „čtyři základní oblasti, které ovlivňují každodenní život každého občana města pražského“, hned na prvním místě „naprosto samozřejmě“ uvedl, že „lidé potřebují dýchat, tudíž se budeme zabývat životním prostředím“. Potřeba ochrany životního prostředí tehdy v Praze nebyla výhradní záležitostí ochránářských spolků, neziskových organizací a menšinových politických stran, ba právě naopak. Všechny relevantní strany politického spektra se předháněly v tom, kdo se nabídne s lepším řešením ekologických problémů.

Vládnoucí ODS tehdy vedla s programem „Praha – čisté město“, který měl skrze modernizaci vytápění pražských budov snížit

ZEV0 Malešice. Foto: Karelj / Wikimedia Commons. Licence: CC BY-SA 4.0

množství zplodin v ovzduší. Komunisté prozrazovali síť cyklostezek, sociální demokraté zas předkládali návrhy místních spolků protestujících proti výstavbě úseků dálničního okruhu skrz pražské parky. Dokonce i republikán Zdeněk Krampera, pravidelně se hlásící o slovo ve věci nadávek na „romskou kriminalitu“, přiřazoval svou trošku do pléna a kritizoval temně kouřící komín drtičky u jionického nádraží.

Čím to? Zvláště v dnešních dobách klimatické krize je dobré si uvědomit, kolik vítězných bitev již bylo v oblasti ekologie vybojováno. Výfuky aut a komíny elektráren tehdy nevyužívaly jen planetu ohřívající oxid uhličitý, ale také obrovská kvanta škodlivin, která těžce ovlivňovala zdraví lidí žijících v jejich

Pohled na malešickou spalovnu z Malešické ulice, rok 2011. Foto: Šjů / Wikimedia Commons.
Licence: BY SA 3.0

přímém okolí. Když v devadesátých letech Pražské matky, Děti Země a jiné spolky protestovaly za čistší vzduch, nešlo o žádnou metaforu. Ohrožená totiž nebyla „jen“ planeta Země, ale zdravé plíce každého, kdo místní vzduch dýchal.

Itak je potřeba dívat se na velké kontroverze, které provázely vznik spalovny v Malešicích. Její projekt vyšel z nepřehledné struktury státní správy v sedmdesátých letech. Stará spalovna ve Vysočanech (stávala v Poděbradské ulici, na místě dnešního sídliště Nová Harfa) z třicátých let v podstatě nesloužila a raketově rostoucí množství pražského odpadu putovalo vcelku na skládky, jejichž kapacita se už blížila vyčerpání. Nesčetné černé skládky lemující silnice pražské periferie jsou sice dávno uklizeny, obrovské haldy odpadků ve Slivenci a v Libuši však i pro příští generace zůstanou výmluvným svědectvím o civilizaci 20. století.

Poněvadž i třetí, nouzová skládka v Dolních Chabrech přestávala stačit, rozhodli se plánovači minulého režimu situaci vyjít vstříc poměrně velkorysým projektem spalovny nové. Jen těžko mohli čekat odpor: spalovna měla stát v dodnes esteticky nevalné zóně kolem Průmyslové ulice, daleko od větších rezidenčních zón. V souladu s tehdejšími předpisy měl být rozptýl zplodin vyřešen kromě jednoduché filtrace pevných částic především komínem, díky němuž je spalovna dodnes druhou nejvyšší pražskou stavbou po žižkovském vysílači.

Před listopadem 1989 bylo toto řešení zcela běžné. Lepší filtrační technologie nebyly tehdy ani obvyklé (a sama spalovna

byla obklopena podniky, které lepším standardům rozhodně neodpovídaly) a ve východním bloku často ani dostupné. Už na jaře 1989 bylo však z nejvyšších míst rozhodnuto o tzv. 2. stupni čištění, které mělo odfiltrovat i škodliviny plynného skupenství. To by spalovnu vyrovnalo v té době zcela obvyklým standardům v západních zemích. Situace se ale úplně změnila příchodem listopadových událostí.

Poslance pléna národního výboru Prahy, zvyklé na poklidnou práci bez většího zájmu veřejnosti, při příchodu na národní výbor náhle vítal kordon dětí v plynových maskách – chtěly už prý „nosit jen ty veselé“. O happening se postarala místní pobočka Občanského fóra na Praze 10, která vzhledem k „řadě nejasností a vzájemně rozporných informací týkajících se jak schvalovacího řízení, tak projektové dokumentace a nakonec i vlastní stavební činnosti“ navrhovala „okamžitě pozastavení stavebních prací“. Jakékoli další projednávání a dotčené materiály má radnice „pravdivě a co nejuplněji“ sdílet s občany. Vytištěné letáky končí velkými a podtrženými písmeny: „PROKLEJÍ NÁS PŘÍŠTÍ GENERACE?“

Vedle personálních změn a obligátního přejmenovávání pražských ulic se na příští půlrok z malešické spalovny stalo hlavní téma pražské politiky. ONV na Praze 10 se

celý postavil na stranu odpůrců (odporovat místní pobožce OF se ostatně během léta 1990 odvážil málokterý zastupitelský orgán). Jeho zástupci, vyzbrojeni argumenty z jednání v kulturním domě na Slávii, přicházejí na dnešní Mariánské náměstí (tehdy Primátora Vacka) a žádají pokud možno úplné zastavení celého projektu.

Aktivisté, opojení ekologickým optimismem doby, požadovali řešení problému s odpady výhradně skrze úbytek jejich produkce, třídění a recyklaci. Recyklace sice u nás měla tradici – už za protektorátu se v Praze objevily sběrné nádoby na papír a kosti –, v roce 1990 se takový projekt zdál obtížně realizovatelný. Jak od řečnického pultíku 1. června hřímal pozdější radní Ing. František Polák, „Při problému separace nesmíme také zapomenout na naturel Pražanů, kteří často nejsou schopni separovat mezi trávníkem a kontejnerem.“

V případě, že by ke zprovoznění spalovny přeci jen došlo, požadovali aktivisté zavedení tehdejší úplně novinky, tzv. 3. stupně čištění, které by dokázalo odfiltrovat i těžko zachytitelné škodliviny typu oxidů dusíku.

Bojovný tón aktivistických dokumentů, plný patosu („Dnes záleží na Vás, poslanci, zda si budete chtít vzhledem ke svým dětem, rodinám i voličům zachovat čisté svědomí,“ stálo

v jednom nepodepsaném letáku) a často přestřelené a nerealistické požadavky překvapivě nezabránily vesměs věcné a konstruktivní debatě. Zastavení stavby bylo poslanci odmítnuto jako nesmyslné – termín dokončení se ani tak nekryl s očekávanou nejzazší mezí kapacity skládky v Dolních Chabrech – většinu ostatních požadavků opozice však bylo vyhověno.

Spalovna měla být uvedena do provozu až se současným provozem 2. stupně čištění, v Praze měl platit zákaz spalování dovezených mimopražských odpadků a měly být provedeny všechny kroky směřující k zahájení systému třídění odpadu tak, aby se pokud možno kryl se zahájením provozu spalovny. Projekt byl po celou dobu trvání podroben pečlivému dohledu a zastupitelstvo i v následujících letech pravidelně jednalo o technických detailech výstavby.

Jak je v našich zemích obvyklé, dokončení se samozřejmě několikrát odkládalo. Kapacita skládky v Dolních Chabrech dávno přestala stačit, takže musela být narychlo zprovozněna skládka v Ďáblicích (která pak sloužila svému účelu ještě dlouho do konce druhé dekády tohoto století). Jenže i ta se zpozdila, a tak v roce 1993 došlo k bizarní situaci, kdy pražští popeláři rokvázeli odpadky, kam se dalo. Část tehdy skončila na bývalé pískovně v Hořovicích u Berouna,

část v Jílovém u Prahy a část v Březince na Moravě. Při pražském odporu k dovážení odpadků z okolí Prahy do malešické spalovny je obzvláště ironické, že se po několik měsíců denně vozilo 150 tun pražského tuhého komunálního odpadu do spalovny v Brně.

Přes všechny peripetie se v říjnu 1998 podařilo konečně spalovnu otevřít. Zhruba ve stejnou dobu se rozběhlo centrálně organizované třídění odpadu, jehož podíl od skromných začátků narostl na téměř třetinu veškerého komunálního odpadu. Systém svozu i třídění je od té doby setrvale propracováván a vylepšován.

Ačkoliv i dnes najdeme mezi pražskými ekologickými organizacemi odpůrce spalování, kteří poukazují na jeho nesystémovost a odsouzení skutečného řešení, tj. přechodu na jeden z modelů zero-waste ekonomiky s minimalizací produkce vyhazovaných materiálů jako takových, spalování zůstává nezbytným prostředkem k minimalizaci objemu těch odpadků, které stále vytváříme. Za to, že se toto spalování děje způsobem co možná nejšetrnějším, vděčíme často naivním požadavkům aktivistů, kteří před téměř pětácti lety donutili veřejné orgány vydat ze sebe to nejlepší.

Bc. Jan Mikeš studuje hospodářské a sociální dějiny na Univerzitě Karlově.

Zdeňka Vítková

Nedalo se tady dýchat

Kniha Miroslava Vaňka „Nedalo se tady dýchat“ čtenáře postupně provede ekologickým hnutím v českých zemích od roku 1968 až po sametovou revoluci v roce 1989.

Po úvodních kapitolách, shrnujících stále se zhoršující stav životního prostředí v Československu a minimální reakci vládních představitelů na tuto skutečnost, kniha postupně představuje první ekologické iniciativy. Organizaci TIS, jejíž aktivity započaly pod jiným názvem už na konci 50. let, a její odnož Hucul Club, sdružení pro záchranu koně zemí karpatského pohoří. Hnutí Brontosaurus, na jehož počátku byla úspěšná osvětová kampaň a které se stalo v 70. letech široce známým díky svým akcím přímo v terénu. Ekologickou sekci tvořenou odborníky při Biologické společnosti ČSAV s kontakty na chartisty. I Český svaz ochránců přírody, který na rozdíl od

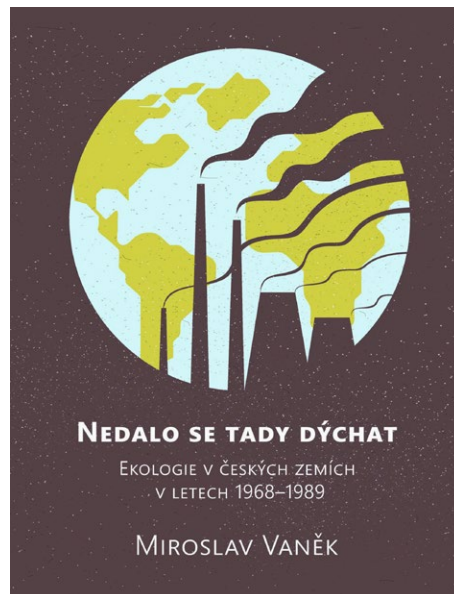
předchozích iniciativ vznikl na pokyn shora a měl nahradit zlikvidovaný TIS.

I přes naději prvního ekologického občanského aktivismu v tehdejší Československu následuje ponuré čtení o tragickém stavu životního prostředí v dalších letech zejména v severozápadních Čechách, na Ostravsku, Karvinsku a v okolí Prahy. Zničená krajina, znečištěné řeky, ale především zamořené ovzduší se podepisuje na zdraví obyvatel, kterým je omezována možnost se vystěhovat z nejpostiženějších regionů i upíráno právo na informace.

První pravdivá data o stavu životního prostředí v zemi se k veřejnosti dostávají díky uniklé zprávě vypracované Ekologickou sekci v roce 1983 a časopisu Nika.

Poslední kapitoly jsou věnovány rostoucí nespokojenosti mezi lidmi na konci 80. let. Prostřednictvím petic a stížností se lidé stále častěji domáhají pravdivého a včasného informování o znečištění ovzduší, nesouhlasí s výstavbou přečerpávací vodní elektrárny na Křivoklátsku, s likvidací zámku Jezeří a dalšími zásahy poškozujícími životní prostředí.

Ekologické demonstrace v roce 1989 na severu Čech a v Praze, navzdory snahám režimu o jejich potlačení, sílí a stávají se tak předzvěstí událostí následujících.

Kniha Nedalo se tady dýchat není lehké čtení. Ne tak kvůli formě, jako kvůli obsahu. Pro české země sice končí svobodným nadechnutím a popsané zůstává nepříjemnou vzpomínkou. Na jiných místech Země se ale podobné příběhy ještě k optimistickým koncům nedostaly. Životní prostředí je stále na mnoha místech planety (z)devastované, přímo ohrožuje zdraví místních obyvatel a ti se jen těžko na svých vládách domáhají změny podobné jako tehdy u nás. Jejich příběh ještě dopsán není...

**Ukázky:
str. 107**

1. ledna 1982 začal být lidem z pánevních oblastí Severočeského kraje, žijícím zde minimálně deset let, vyplácen věrnostní stabilizační příspěvek ve výši 2 000 Kčs na osobu ročně.

Místní obyvatelstvo pro něj našlo výstižný název – „pohřebné“. O tomto stabilizačním příspěvku, jakož i o zdevastovaném životním prostředí v severních Čechách, se zmiňuje ve své knize Země na misce vah i viceprezident USA Al Gore: „V severních Čechách jsou koncentrace škodlivin v ovzduší již tak vysoké, že vláda dokonce zavedla příplatky pro ty, kdo jsou ochotni tam žít déle než 10 let, jejich příjemci je označují za pohřebné.“

str. 111

Znemožnění kvalifikovaným pracovníkům (lékařům, učitelům a technickohospodářským pracovníkům z některých oborů) vystěhovat se z kraje se neoficiálně praktikovalo od počátku 80. let, ale nyní se stalo, i když zatím u jediné profese – lékařské, částí usnesení vlády. Až do roku 1984 fungovalo toto „stabilizační“ opatření jen na mezikrajové domluvě odpovědných funkcionářů, a to nejčastěji tak, že pokud potencionální zájemce o vystěhování patřil k uvedeným profesím, jen těžko sehnal byt nebo zaměstnání. Víme o případu, kdy se manželé

(učitelka a technickohospodářský pracovník) po léta marně snažili vystěhovat se z Teplic mimo Severočeský kraj. Jejich úsilí vždy ztroskotalo na nemožnosti sehnat byt nebo zaměstnání. Proč se jim to nedařilo, se dozvěděli až v Klatovech, kde jim tehdejší vedoucí školského úřadu sdělil, že podle ústního nařízení, resp. úmluvy, se do pracovního poměru nemají přijímat lidé ze severních Čech. O potížích z vystěhování ze Severočeského kraje se zmiňuje také zahraniční literatura. V roce 1984 se tedy v případě severočeských lékařů praktikovaná ústní dohoda změnila v usnesení vlády. O dva roky později však vláda tento bod pro jeho „politickou neúnosnost“ změnila a v podstatě od něho ustoupila.

str. 218–219

Pražského setkání (členů vlád států sousedících s Československem – pozn. red.) plně využily nezávislé ekologické iniciativy i jednotlivci z řad nespokojené veřejnosti. Pražské matky uspořádaly 29. května v dopoledních hodinách manifestaci za zlepšení životního prostředí a na pražské pěší zóně se tak objevili historicky první ekologičtí demonstranti – matky s kočárky. Byli to demonstranti netypičtí, a o to obávanější: nešlo proti nim použít vodní děla a další policejní prostředky.

Korzo asi třiceti matek s padesáti dětmi se setkalo s velkou odezvou a mnoho kolemjdoucích

Pražanů podepsalo jejich petici s výzvou adresovanou právě probíhajícímu mezinárodnímu jednání.

Bezpečnost si počínala podle A. Hradilkové, jedné z účastnic korza, velmi rozpačitě. Policie se zmožila pouze na pronásledování jedné z aktivistek, která nesla část podepsaných archů, a to ještě jen proto, aby zjistili, oč vlastně jde.

V petici Pražské matky požadovaly zejména otevřenost a pravdivé informace v oblasti ekologie. Jedině to by podle jejich mínění mohlo přesvědčit občany o upřímné snaze o nápravu. Pražské matky se postavily proti výstavbě Gabčíkova-Nagymaros, proti jaderným elektrárnám, znečišťování měst průmyslovou činností, proti stavbě lanovky na Sněžku. Jako občanky Prahy pak odmítly projekt výstavby dálnice Střelcová. V závěru petice vyjádřily názor, že stát péči o životní prostředí hrubě zanedbal, o čemž svědčilo podle jejich mínění zdraví dětí.

Ve srovnání s dopisem pražskému primátorovi, kdy účelovému seskupení podobného zaměření (většinou mladých matek s dětmi) šlo skutečně jen o čistý vzduch v hlavním městě, nabyla již květnová aktivita politického rázu. Jedna z aktivistek, Anna Hradilková k tomu uvedla, že Pražské matky se původně vůbec nechtěly politizovat: „Chtěly jsme zůstat v ústraní a být co nejméně napadnutelné, šlo nám jen o to ovzduší. Tím, že jsme se rozhodly již otevřeně

manifestovat a výzvu směřovat k právě probíhající schůzce ministrů, postavily jsme se vědomě do politické roviny. Původní požadavek zlepšit pražské ovzduší jsme rozšířily i na další neurgální body devastované přírody.“

str. 226–227

Bouřlivější průběh měly demonstrace organizované nezávislými iniciativami, především Českými dětmi, ale i Nezávislým mírovým sdružením a Pražskými matkami v Královské oboře, zvané Stromovka. Pražané tu protestovali po tři středy (21. června, 28. června a 5. července) proti navrhované stavbě trasy silnice středního dopravního okruhu, která měla vést Stromovkou a měla být budována jako svrhu hloubený tunel tak, že by došlo k velkému stavebnímu záboru a k vykácení 600–2 000 vzrostlých stromů.

Bezpečnost zasahovala při každém shromáždění, účastníky legitimovala a předváděla je na oddělení VB, kde jim ukládala pořádkové pokuty za porušení veřejného pořádku při nepovolené demonstraci. Někteří z demonstrantů byli obviněni z přečinu proti veřejnému pořádku podle § 6 Zákona o přečinech a hrozil jim trest odnětí svobody až na šest měsíců či pokuta do 20 000 Kčs. Přesto byl podle jedné z organizátorek demonstrací Anny Hradilkové jejich průběh vždycky spontánní: „Vyříkovala se hesla, lidé tleskali a zpívali. Bylo zajímavé, že přes strach ze zásahu lidé přiváděli i děti. Za to

jsme byli ze strany některých lidí kritizováni, že jsme děti vystavili potencionálnímu nebezpečí ze strany policie, nebo dokonce že jsme se takto kryli, jak se to objevilo v novinách. My jsme chtěli poukázat na skutečnost, že těm dětem hrozí mnohem větší nebezpečí, když se nebude dělat nic, když se udrží status quo. Chtěli jsme ukázat, že stávajícím životním prostředím jsou děti ohroženy mnohem víc než tím, když je vezeme na manifestaci a pokusíme se něco změnit. Podle mne bylo důležité, aby to právě děti zažily, aby chápaly, proč to rodiče dělají, aby i samy cítily zodpovědnost za stav věcí kolem sebe, za svoji budoucnost... Při jedné z největších demonstrací [28. června – pozn. autora], kde byla spousta mladých maminek s malými dětmi a rodin s kočárky, zasáhla policie velmi tvrdě a mezi shromážděné pustila i psy. Byl to otřesný zážitek, několik lidí bylo brutálně zbito.“

Nasazení policie proti lidem, kteří četli a poslouchali rezoluce a klidně demonstrovali s transparenty „Na pomoc Stromovce“, „Nedáme Stromovku“, „Nechceme dálnici“ a „Ať žijí české stromy“, dávalo tušit změnu přístupu městských politických i bezpečnostních orgánů. Nastoupená cesta konfrontace a neúměrných zásahů proti přibývajícím ekologickým demonstracím v hlavním městě měla do budoucna odradit stále se zvyšující počet občanů, jimž přestával být osud životního prostředí lhostejný. Údaje o počtu demonstrantů však dokládají, že použití síly v Praze se zcela minulo účinkem.

Zatímco prvních demonstrací za záchranu Stromovky se účastnily stovky obyvatel, na poslední z nich přišlo 5. listopadu na Mariánské náměstí již dva až tři tisíce lidí. Demonstrace za záchranu Stromovky znamenaly také začátek spolupráce oficiálních organizací s disentem.

Veškeré potřebné odborné podklady poskytla Českým dětem redakce Niky (jmenovitě I. Makásek).

Miroslav Vaněk: Nedalo se tady dýchat

První brožované vydání knihy vyšlo v roce 1996 v nakladatelství Maxdorf (ISBN 80-80500-58-6)

V roce 2022 ji znovu vydala Městská knihovna v Praze jako e-knihu (ISBN 978-80-274-2329-3; 978-80-274-2328-6; 978-80-274-2330-9). Dostupná v elektronické podobě na webových stránkách Městské knihovny v Praze.

Zdeňka Vítková

Makáskova léta s Nikou

Dvacet šest let vedl Ivan Makásek časopis o ochraně přírody a životního prostředí nazvaný „Nika“. Jeho kniha „Moje léta s Nikou“ ale nepopisuje jen čtvrtstoletí existence tohoto periodika. Paralelně s ní zachycuje vývoj českého ekologického hnutí od 70. let 20. století až do roku 2005.

„Zapsal jsem zde postupný vznik a svou cestu s časopisem pro ochranu přírody a životního prostředí. V Čechách však byl časopis pronásledován cenzurou, StB a lidskou nepřijetností,“ představuje svoji publikaci autor.

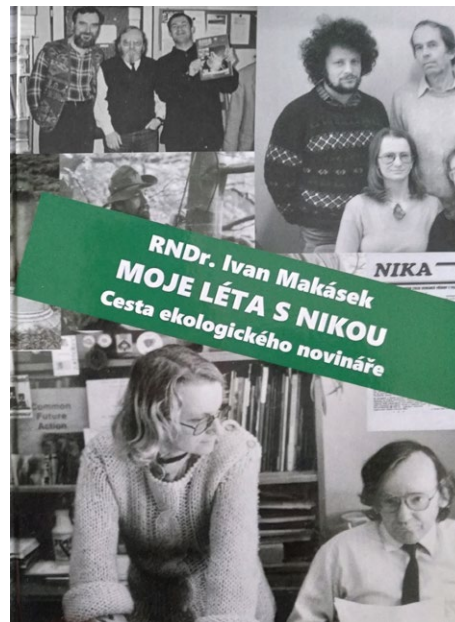
Nika publikovala od roku 1979 populárně-naučné i odborné články o životním prostředí a sledovala vývoj ekologických organizací nejen u nás, ale i ve světě. Zachytila boj proti výstavbě vodních děl Nové Mlýny, Gabčíkovo nebo jaderné elektrárny Temelín.

Redakce časopisu se dostávala kvůli článkům, ve kterých Nika vystupovala proti ničení české přírody, do konfliktů s komunistickým režimem. Kvůli textům po výbuchu jaderné elektrárny v Černobylu časopis postihla cenzura.

Kniha připomíná i porevoluční období a 90. léta. Dobu, kdy se ekologické organizace dostaly do finančních problémů a ztrácely sympatie veřejnosti. A také vznik a proměny Strany zelených.

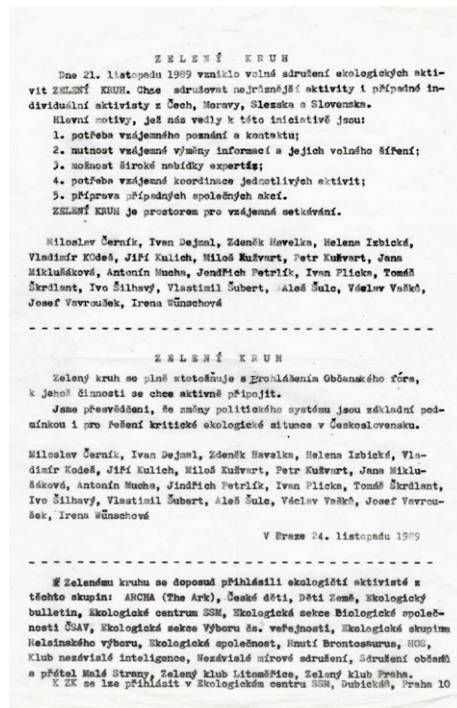
Ve své 477stránkové knize Ivan Makásek často vzpomíná na své kolegy z redakce, další spolupracovníky, odborníky a osobnosti působící v ochraně přírody nejen v Česku. Mezi řádky tak můžeme číst, že péče o životní prostředí, stav naší krajiny není zdaleka prací jednoho člověka, ale stojí za ním úsilí mnoha odvážných, vzdělaných a pro věc zapálených lidí.

RNDr. Ivan Makásek (1944) je český přírodovědec, ochránce přírody, novinář, spisovatel a skaut. Po studiích na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy pracoval jako profesionální ochranář v Praze a pomáhal Českému svazu ochránců přírody. Profesionální kariéru zakončil jako poradce předsedy vlády pro oblast životního prostředí v letech 2005–2006.

Knihu *Moje léta s Nikou* vydal Ivan Makásek v roce 2018 vlastním nákladem. Knihu lze stále zakoupit například na [e-shopu ekologické organizace Arnika](#).

Zelený kruh oslavil 35 let

Nezávislé ekologické hnutí se na sklonku 80. let minulého století zformovalo do platformy Zelený kruh. Podle depeše časopisu Nika č. 11-12/1989 byl Zelený kruh formálně založen 21. 11. 1989.

Při jeho zrodu stály přední osobnosti tehdejšího československého ekologického hnutí, mezi nimi můžeme jmenovat například Simonu Bouzkovou, Miloslava Černíka, Ivana Dejmala, Juraje Flamika, Zdeňka Havelku, Helenu Izbickou, Vladimíra Kodeše, Jiřího Kulicha, Miloše Kužvarta, Petra Kužvarta, Janu Mikuláškovou, Ivana Makásku, Antonína Muchu, Jindřicha Petříka, Ivana Plicku, Radka Svítala, Tomáše Škrdlanta, Iva Šilhavého, Vlastimila Šuberta, Aleše Šulce, Josefa Vavrouška, Václava Vašků, Irenu Wünschovou.

Důvodem k založení asociace byla snaha o spojení roztržité ekologické fronty, aby bylo možné společně prosazovat zásadní změny ve společnosti.

„Naše životní prostředí je ve stavu mimořádného ohrožení. O tom svědčí především burčující údaje o stále stoupající úmrtnosti na civilizační choroby, stagnaci délky života, ale i ztrátě vztahu k přírodě se všemi sociálními důsledky.“ Těmito slovy začíná oficiální dokument Návrh statutu Zeleného kruhu (Zelený kruh, 7. 12. 1989), ve kterém byly

formulovány základní cíle a definována jeho struktura.

Převzato ze stránky Zeleného kruhu věnované výročí 35 let od vzniku organizace.

Jan Moravec

Stromovka kontra silnice

Stromovku čili Královskou oboru asi obyvatelům Prahy netřeba nějak podrobněji představovat, přesto si dovolíme napsat pár slov o jejích zajímavostech. Jde o jeden z nejvýznamnějších pražských parků, rozkládající se na ploše téměř devadesáti hektarů. Větší část se rozkládá v nivě Vltavy, jen jižní okraj se prudce zdvihá k Letenské pláni. V centrální části je dnes soustava pěti členitých rybníků, do nichž přivádí vodu unikátní technické dílo, Rudolfova štola vykopaná koncem 16. století pod Letenskou plání. V areálu jsou i další zajímavé objekty z různých dob. Uprostřed parku dlouhá desetiletí chátrající a nedávno obnovená Šlechtova restaurace. Na hraně svahu v dominantní poloze Místodržitelský letohrádek, původně středověký lovecký hrádek. U ústí Rudolfovy štoly stará vodárna. Při vstupní bráně od Buenče malebná hájovna a „antická“ studna.

Ve Stromovce najdete jak staré stromy, tak i novou výsadbu. Foto: Jan Moravec

Ve východní části Planetárium, toho času v rekonstrukci, a stará tramvajová vozovna, dnes využívaná jako další restaurace... Co se přírody týče, mísí se tu vyloženě parkové partie se záhonky a desítkami exotických druhů dřevin s částmi více přírodními, s vlhkými nivními loukami a prastarými duby, javory či buky.

Počátky obory, která byla místem lovu i jiných kratochvílí královského dvora, bývají

kladeny do 13. století, do doby vlády Přemysla Otakara II. Velkým obdobím rozkvětu byla 2. polovina 16. století. V té době bylo území rozděleno na dvě části oddělené zdí – východnější vlastní oboru a západnější bažantnici, později štěpnici („stromovku“); toto rozdělení trvalo 250 let a dodnes ho připomíná dvojí běžně užívané jméno parku.

Během 18. století obora téměř zanikla; opakovaně byla ničena zde tábořícími vojsky, vznikla tu pole... Na počátku 19. století byla přeměněna ve veřejný park. A tím je dodnes, i když ani poslední dvě století její historie nebyla vždy jednoduchá.

O pozoruhodné stromy zde není nouze.

Foto: Jan Moravec

tohoto konceptu přetrvala v územních plánech dodnes). Úsek, kterého se týká naše vyprávění, v dobových materiálech označovaný jako Argentinská – Špejchar, byl připravován od roku 1979. Než se z návrhu stala kauza, trvalo to ještě řadu let. Snad proto, že

Strakapoudi hnízdí v dutinách stromů.

Foto: Jan Moravec

objevovat v tisku a začátkem října uspořádal Městský výbor Českého svazu ochránců přírody ve spolupráci s Ekologickou sekci biologické společnosti ČSAV v Národním technickém muzeu odbornou konferenci za účasti veřejnosti. Přestože „profesioná-

Jinan dvoulaločný ve Stromovce je památný strom.

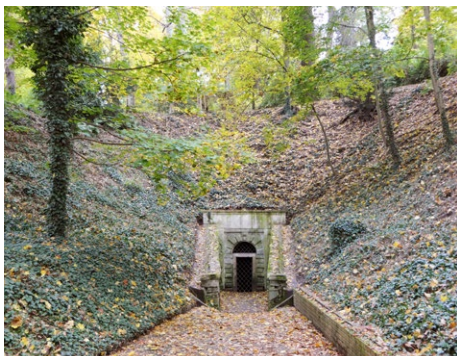
Foto: Jan Moravec

O Stromovce by šly vyprávět mnohé příběhy. Jelikož toto číslo Pražské EVVolute je věnováno historii ochrany přírody v Praze, podíváme se podrobněji na jednu kauzu, která před pětacírceti lety hýbala městem. Jádrem problému byl „ZÁKOS“. Pod touto zkratkou, znamenající Základní komunikační systém, se skrýval koncept rozvoje silniční dopravy v Praze. Schválen byl roku 1974 a předpokládal tři okružní komunikace propojené řadou radiál (konec konců, část

na vrcholu normalizace nebylo snadné něco kritizovat. Avšak atmosféra se v průběhu 80. let postupně uvolňovala a navíc zde byly již velmi nezdařené dopravní stavby v čele se Severojižní magistrálou, které fungovaly jako memento. V polovině 80. let bylo k projektu vypracováno Ústavem krajinné ekologie ČSAV zamítavé stanovisko, které však nebylo respektováno. A tak přípravy pokračovaly dál. Až přišel rok 1988. Informace o tom, že je „ohrožena Stromovka“, se začaly

lové-technokraté byli lépe připraveni než ti, kteří poněkud spontánně reagovali, takže se mohlo povrchnímu pozorovateli zdát, že proti faktografii čísel a technických argumentů stály pouhé city, emoce a přehnané obavy“, jak si posteskl šéfredaktor Niky Ivan Makásek, znamenala tato konference v celé kauze zjevně zlom, protože veřejnost již nešla utišíť. V následujícím roce proběhlo ve prospěch Stromovky mimo jiné několik demonstrací.

Co na projektu odborníkům i veřejnosti vadilo? Námitky se dají shrnout do třech bodů. Prvním je chybná etapizace výstavby celého ZÁKOSu. Stavba vnitřního okruhu před dostavbou okruhu vnějšího přivede do centra Prahy, do obytných čtvrtí, tranzitní dopravu

*Rudolfova štola je přes kilometr dlouhý tunel.
Foto: Jan Moravec*

bude ještě mnohem horší, protože stavební firmy nebudou brát ohled ani na porosty, které by měly být zachovány. Že tak bude zlikvidován na této straně Stromovky v podstatě celý její plášť, což bude v důsledku, krom vlastního úbytku zeleně, znamenat

*Ve Stromovce je řada vodních ploch.
Foto: Jan Moravec*

železniční trať, která by mohla v budoucnu sloužit jako spojení centra Prahy s letištěm. Což se ukázalo být velmi prozřetelným; v současné době tato trať prochází generální rekonstrukcí, aby mohla právě propojit letiště s Masarykovým nádražím.

Místodržitelství letohrádek je pozdně gotická stavba z konce 15. století. Foto: Jan Moravec

s všemi negativy z toho plynoucími, jako je výrazné zvýšení dopravní zátěže, hluku a znečištění ovzduší. Druhý se týkal vlastní Stromovky. Šestiproudá silnice měla vést v trase tzv. Buštěhradské dráhy po jihovýchodním okraji. Sice měla vést tunelem, ale hloubeným, tedy stavěným v ohromném výkopu. Projekt počítal s vykáčením vyšších stovek stromů, oponenti se obávali, na základě zkušeností z jiných staveb, že situace

otevření jádrové části Stromovky všem negativním vlivům městské aglomerace, která se tímto směrem nachází. Nutno podotknout, že Stromovka byla v té době v důsledku desetiletí zanedbané péče v poměrně špatném stavu, což ve své argumentaci úspěšně používaly obě strany sporu. Třetí námitka se týkala vlastní Buštěhradské dráhy, které měla být v důsledku výstavby zlikvidována. Kritikům připadalo velmi krátkozraké rušit

Představitelé města a projektanti však přesto byli neústupní. Je tak otázkou, jak by celá kauza dopadla, kdyby nepřišel listopad. V průběhu roku 1990 sice ještě nad projektem probíhaly různé diskuse, ale do konce roku byl celý ZÁKOS minulostí.

Což ovšem neznamená konec příběhu „silnice přes Stromovku“. V dubnu 1993 byla ustavena pro řešení městského okruhu

v severozápadní části Prahy speciální komise, sestavená z komunálních politiků a dopravních odborníků, která měla prověřit všechny možné varianty vedení silničního tahu touto částí Prahy. Po roce práce zůstaly ve hře tři varianty, pracovníě označené dívčími jmény.

V roce 2021 byl proveden průzkum návštěvnosti Stromovky. Foto: Jan Moravec

směrem, avšak tunelem raženým, tedy s minimálním vlivem na povrch. Bubenečský tunel, jak je tato stavba oficiálně zvána, byl koncepčně schválen v roce 1996, stavební povolení bylo vydáno v roce 2003 a stavět se začalo roku 2007. Projekt se opět neobešel

Za rok ji navštíví 3,2 milionu návštěvníků. Foto: Jan Moravec

Ke Stromovce byla nejvstřícnější Hana, která by ji zcela míjela; tunelem měla podejít Holešovice a vyjít až za Vltavou. Komise však překvapivě doporučila Danu, která měla vyjít z podzemí na Podbábě a poté vést povrchově podél Vltavy severním okrajem Stromovky; tedy variantu pro Stromovku mnohem dostatečnější než tu, proti které se před pěti lety protestovalo. Vedením města nakonec byla vybrána střední varianta – Blanka, protínající sice Stromovku napříč severojižním

bez mnoha protestů, avšak již tolik neakcentovaly otázku Stromovky; především šlo opět o zahuštění dopravy v centru Prahy, hluk, exhalace. Mimochodem, podmínkou stavebního povolení bylo dostavění severozápadní části vnějšího pražského okruhu. Třebaže tunel je již deset let v provozu, tato podmínka dodnes nebyla splněna.

Stavba nakonec nebyla na Stromovku úplně bez vlivu. V roce 2008 se zde dvakrát propadl

terén a vznikly desítky metrů velké krátery, téhož roku se zde řešil i vznik nelegální obslužné komunikace stavby. Ale při zpětném pohledu nutno konstatovat, že následná rekonstrukce Stromovky (vyvolaná nejen touto stavbou, ale zejména důsledky dvou

Královská obora je od roku 1988 chráněnou přírodní památkou. Foto: Jan Moravec

velkých povodní – 2002 a 2013) se skvěle vydařila, dnes již nejsou žádné šrámy po stavbě patrné. Naopak, odvážím se tvrdit, že Stromovka je v nejlepší kondici za posledních sto let.

Ing. Jan Moravec je pracovník Českého svazu ochránců přírody.

Dotace na rok 2025

Pražští radní schválili vyhlášení programu na podporu projektů ke zlepšení stavu životního prostředí pro rok 2025. Lidé, spolky a další organizace budou moci žádat o prostředky na projekty v sedmi kategoriích určených ke zlepšení stavu veřejné zeleně, na vzdělávací projekty a pomoc Praze s adaptací na změnu klimatu. Každoroční výzva podpoří již podruhé i projekty z oblasti cirkulární ekonomiky.

Do programu by mělo být alokováno celkem téměř 43 milionů korun z rozpočtu hl. m. Prahy na rok 2025 pro oblast životního prostředí. Žádosti o podporu projektů s realizací max. do konce roku 2026 bude možné podávat od 2. ledna do 13. ledna 2025.

„Strategie pro přechod na cirkulární ekonomiku je jedním ze čtyř základních pilířů Klimatického plánu hlavního města Prahy do roku 2030. Oproti dosavadnímu přístupu, kdy se suroviny vytěžily, použily a vyhodily, klade cirkulární ekonomika důraz na eliminaci vzniku odpadu a na co nejdelší udržení surovin a výrobků v oběhu. Šetří se tím

primární zdroje, snižuje se množství produkováného odpadu a zlepšuje život ve městě v mnoha dalších oblastech,“ říká Jana Komrsková, náměstkyně primátora Prahy pro oblast životního prostředí a klimatického plánu.

V praxi se jedná o projekty jako komunitní kompostování, swapy, opravárenské a šicí dílny nebo půjčovny věcí, které kromě pozitivního dopadu na životní prostředí prospívají komunitnímu životu ve městě a zvyšují sociální soudržnost obyvatel.

O dotaci mohou žádat fyzické i právnické osoby jako církve a náboženské společnosti, obecně prospěšné společnosti, veřejné vysoké školy, akademie věd, společenství

vlastníků jednotek, od jejichž vzniku uplynul více než jeden rok.

Maximální výše jednotlivé dotace v kategoriích zaměřených na veřejnou zeleň, cirkulární ekonomiku, ochranu přírody a ekologickou výchovu nebo specifické projekty je 450 tisíc korun. Projekty v kategoriích zaměřených na adaptaci a zmírňování dopadů klimatické změny se mohou ucházet maximálně o 600 tisíc korun, výukové a vzdělávací programy pro školy mohou získat až 900 tisíc korun.

Ing. Jana Komrsková,
náměstkyně primátora hl. m. Prahy

Foto: MHMP

Pražská konference EVVO

11. října 2024 se konala 15. krajská konference EVVO v Praze, jejímž hlavním tématem byla Voda a zeleň ve městě s důrazem na důležitost stromů.

15. konference o ekovýchově byla pořádána v prostorech Národní technické knihovny v Praze a v rámci odpoledních workshopů také v přílehlých budovách ČVUT.

V dopolední části měli posluchači možnost dozvědět se více například o tom, co je modrozelená infrastruktura, o budování a údržbě ÚSES, o klimatické strategii Prahy, o stromech jako hlavním nástroji v adaptaci města, o moderních výukových formách při vzdělávání o zeleni a vodě a dalších tématech.

V odpoledním bloku si mohli účastníci vybrat z 10 tematických workshopů, například Jak začít bádát nejen o stromech, Voda patří do přírody, Voda ve městě, 7 kroků ke zlepšení mikroklimatických podmínek na pozemku školy, Klimatická mozaika a další.

Po celou dobu konání konference probíhal zároveň veletrh organizací realizujících EVVO na území hl. m. Prahy a Středočeského kraje. Účastníci měli možnost navštívit stánky s nabídkou EVVO aktivit 19 různých organizací.

Konference EVVO 2024 přinesla účastníkům cenné informace a inspiraci pro jejich další práci. Vzájemná výměna zkušeností a diskuse přispěly k posílení spolupráce mezi jednotlivými aktéry v oblasti environmentálního

vzdělávání v Praze. Konference se zúčastnilo celkem 108 posluchačů.

Více informací si můžete přečíst ve sborníku na stránkách konference.

Vendula Audolenská
Foto: Odbor ochrany prostředí MHMP

Pasti na ptáky

24. 10. 2024 se v pražském klubu Burza #4 konala premiéra klipu *Pasti na ptáky*, který upozorňuje na zbytečné úhyny ptáků zaviněné lidskou činností.

Na kampani spolupracovalo hlavní město Praha s Českou koalicí pro ochranu biodiverzity (CCBC), Českou společností ornitologickou (ČSO) a s předními českými tanečníky.

„Každým rokem zemřou ve volné přírodě v České republice zaviněním člověka miliony ptáků a s nimi se ztrácí i biodiverzita naší krajiny. Často by stačily jen malé změny a úmrtím by se dalo zabránit,“ říká ředitelka CCBC a garant projektu *Pasti na ptáky* Kristýna Nováková.

„Na problém se snaží upozornit také Magistrát hl. m. Prahy, který například na některých osvětových akcích rozdává veřejnosti/účastníkům tzv. záchranné plováky proti utonutí drobných živočichů. Plováky jsou vhodné jak

do bazénů, tak i do nádob na vodu, které se mohou stát pastí pro nejrůznější druhy živočichů, včetně ptáků“ dodává Vendula Audolenská z oddělení environmentálních projektů Odboru ochrany prostředí MHMP.

„V loňském roce přijala Záchraná stanice hl. m. Prahy pro volně žijící živočichy, kterou mám v gesci, rekordních 5 740 zvířecích pacientů. Z toho celkem 692 ptáků zraněných při nárazu za letu. Zranění při nárazu do prosklených bariér je nejčastějším důvodem příjmu opeřených pacientů. Jednoznačně podporuji nejen kampaň, ale líbí se mi také její forma. Věřím, že touto cestou dostane osvětu i k lidem, kteří běžně sami takové informace nevyhledávají,“ uvádí Jana Komrsková, náměstkyně primátora hl. m. Prahy pro životní prostředí a klimatický plán.

Emotivní ptačí klip natočil režisér Radim Vaňous, choreografie se ujal Jan Kodet a hudbu složila skladatelka Beata Hlavenková.

Celý realizační tým si od kampaně *Pasti na ptáky* slibuje větší zapojení české společnosti do ochrany ptáků – umístěním plováků na vodní hladiny, vhodným přikrmováním či úpravou velkých prosklených ploch.

Klip si můžete prohlédnout na [youtube.com/watch?v=VxHn7qXk154](https://www.youtube.com/watch?v=VxHn7qXk154).

Více informací o kampani a návrhy možných řešení najdete zde: ccbc.cz/pasti-na-ptaky/.

Vendula Audolenská
Foto: CCBC

Poskytování informací o životním prostředí v Praze

portalzp.praha.eu, portalzp.praha.eu/rocenkyzp, portalzp.praha.eu/rychleinformace,
app.ippraha.cz/apl/app/atlas-zp/, portalzp.praha.eu/infomaterialy

Posledním finalizovaným výstupem v řadě ročenek „**Praha životní prostředí**“ je komplet za rok 2019, aktuálně probíhá příprava kompletů 2021 až 2023 a distribuce jejich dílčích výstupů. Zejména školám, NNO a informačním centřům jsou určeny **tematické mapy** (*Nakládání s odpady, Ochrana přírody a krajiny, Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta v Praze*). Vydání nových verzí map 2024 je možné získat v tištěné podobě (formát A1) nebo si je stáhnout v podobě elektronické (včetně podrobnější A0 verze). V rámci série výstupů „**Rychlé informace o ŽP v Praze**“ je k dispozici vydání 2024.

Na začátku května 2024 byla zprovozněna **nová podoba Portálu životního prostředí** hl. m. Prahy (v rámci nové podoby Portálu HMP). Doporučujeme mj. **modernizované verze několika aplikací** (*Aktuální kvalita ovzduší v Praze, Nabídka ekologických výukových programů, Kalendář akcí v ŽP a EVVO, Produkce komunálních odpadů v Praze*), novou dynamickou mapu EVVO v Praze publikovanou v rámci Atlasu ŽP a dále množství **informačních a jiných materiálů v elektronické**

verzi pro veřejnost a zejména školy a rodiče s dětmi na adrese portalzp.praha.eu/infomaterialy, také v cizojazyčné podobě. Najdete zde též průběžně doplňovanou sadu online přednášek k problematice EVVO se zaměřením na učitele EVVO a studenty pedagogických oborů, vznikající také za podpory hl. m. Prahy (evvoprednasky.cz). Doporučujeme i modernizované verze webových aplikací **Portál Pražana** (portalprazana.cz) a **Moje Praha – Odpady** (odpady.mojepraha.eu).

V Praze za přírodou a NE! v přírodě

portalzp.praha.eu/zaprirodou,
portalzp.praha.eu/NEvpriode,
portalzp.praha.eu/infomaterialy

Informace jsou veřejnosti k dispozici jak v podobě tištěných informačních materiálů a publikací, tak i na internetových stránkách města. Pro zimní sezonu se připravují jak nové, tak i aktualizované informační materiály, některé také v cizojazyčné podobě.

Distribuční místa:

- » Informační centrum MHMP, Mariánské nám. 2, Praha 1;
- » Vstupní hala MHMP (naproti recepci) a prostory OCP MHMP (4. patro), Jungmannova 29;
- » Turistické informační centrum PIS-PCT, Rytiřská 12, Praha 1;
- » Vybraná infocentra městských částí v Praze.

CO SE DĚJE V...

Lidská práva v komiksu: Výstava, která učí i inspiruje

Věděli jste, že více než 70 let od přijetí Všeobecné deklarace lidských práv na světě stále existují miliony lidí, kterým jsou tato práva upírána? Právě proto je důležité o lidských právech mluvit, přemýšlet a učit. A to je cílem virtuální a putovní výstavy na téma Lidská práva. Obsahuje jedenáct tematických komiksů předchozích ročníků Komiksově soutěže ADRA (na adra.cz/jak-pomahame/vzdelavani/vzdelavani-v-cesku/nase-aktivity/komiksova-soutez), které vytvořili žáci a žákyně ve věku od 10 do 20 let.

Výstava není jen na dívání se. Je uzpůsobena i pro výuku – k dispozici jsou metodické listy pro učitele a pracovní listy pro žáky, které zjednoduší implementaci takto složitě tématu, jakým určitě lidská práva jsou, do výuky. Virtuální verzi výstavy najdete na interaktivní platformě Prezi, která vtáhne do tématu každého a je dostupná zdarma na prezi.com/view/74bipYYd8ACMIxPG7aNA. Putovní výstavu zasíláme zdarma do škol, knihoven nebo veřejných institucí.

Pro více informací navštivte náš web (adra.cz/jak-pomahame/vzdelavani/vzdelavani-v-cesku/nase-aktivity/komiksova-vystava/) nebo nám napište na veronika.bernhause-rova@adra.cz.

Veronika Bernhäuserová

AGENTURA KONIKLEC

Využití dešťové vody v Praze 8 a 9

V květnu letošního roku jsme na Praze 8 spolupřádali setkání, které spojilo místní obyvatele, zástupce městské části a společenství vlastníků jednotek. Tématem bylo využití dešťové vody pro závlivku zelených ploch.

Účastníci se seznámili se zkušenostmi s akumulací dešťových vod a jejich využitím pro závlivku na praktickém příkladu jednoho SVJ. Na setkání byly prezentovány i možnosti získání dotací na podobné projekty. Klíčovou roli hrála zpětná vazba – obyvatelé vyjadřovali obavy, zda akumulovaná voda bude stačit, nebo zda jí bude nedostatek v čase, kdy je potřeba na závlivku.

Na základě těchto podnětů jsme vytvořili nástroj, který dokáže snadno vypočítat orientační potenciál zadržení dešťové vody na konkrétní ploše a posoudit, kolik vody a kdy bude k dispozici pro závlivku. Tento chytrý pomocník využívá historická srážková a teplotní data od ČHMÚ, a může tak poskytnout velmi přesné informace.

Náš projekt zaujal i zástupce SVJ z nedařlé Prahy 9, kde mají zájem využít dešťovou vodu z velkých garáží. Tato spolupráce

posloužila jako pilotní ověření nově vyvinutého nástroje. Ve spolupráci s autorizovanou inženýrkou jsme připravili úvodní studii proveditelnosti zadržení a využití dešťových vod ze střechy, která má plochu více než 2 000 m².

Objekt garáže na Praze 9.
Foto: archiv Agentury Konikleč

Nyní se zaměříme na detailnější analýzu území v Praze 8 – Kobyliších s názvem Čtveřec, kde budeme pokračovat v dalším plánování a realizaci adaptačních opatření.

David Kunssberger

bezk

Nové RVP, klima a učitelé

České pedagogické prostředí prochází dvěma souběžnými procesy: revizí rámcových vzdělávacích programů a posilováním klimatického a udržitelného vzdělávání na školách.

Lze předpokládat, že revidovaný RVP významným způsobem zohlední problematiku klimatického a udržitelného vzdělávání.

Naplnění souvisejících očekávaných výstupů ale bude předpokládat posun v praxi směrem ke kompetenčnímu učení, projektové a tematicky integrované výuce. Naplnění těchto trendů předpokládá zajištění dostatečující metodické opory pro učitele, ale i pro vzdělavatele pedagogických pracovníků.

Kde se dají získat metodické informace? Formou online přednášek je připravil Jan Činčera a spolek BEZK a jsou volně dostupné na portálu envoprednasky.cz. Přednášky jsou rozděleny do pěti tematických okruhů:

Akce pro udržitelnost: 9. ročník – přednáška rozebírá postup k rozvíjení tzv. akčních kompetencí žáků na druhém stupni: jejich schopnost spolupracovat na společných akcích na

CO BY ŽÁCI CHTĚLI

• Diskuse

- Jak by žáci chtěli, aby se místo změnilo?
- Co by mělo nastat, aby taková změna nastala?
- Co pro takovou změnu mohou udělat sami?

• Závěr

- Prezentace práce pro ostatní žáky (výstava obrázků „Jádroucích“ budoucnosti místa, proměn místa atd...)
- **Reflexe:** co se naučili nového?

Proměna místa z předchozí fotografie za 20 let podle žáků 5. třídy
Jak by asi vygenerovali AI obrázek s Vaší ulicí v školce za 100 let?

podporu životního prostředí a udržitelnosti. Ukazuje příklady vybraných školních projektů a diskutuje hlavní zásady k jejich realizaci.

Akce pro udržitelnost: 5. ročník – přednáška ukazuje, jak začít s rozvojem akčních kompetencí již na prvním stupni ZŠ. Uvádí konkrétní příklady projektů a aktivit realizovaných školami a poskytuje materiály k další podpoře učitelů.

Klimatické vzdělávání – přednáška navrhuje postup pro sestavení školního tematického celku o klimatické změně na 2. stupni ZŠ. Diskutuje jednotlivé části, které by takový celek měl obsahovat, zejména pak v propojení přírodovědných a společenskovedních témat.

Odpovědné chování – přednáška rozebírá postup k rozvoji žákovských kompetencí k odpovědnému individuálnímu chování na 1. stupni ZŠ. Upozorňuje na důležitost

rozvíjení kritického myšlení pro zvažování efektu možných opatření ve vztahu k náročnosti jejich prosazení.

Pojení s místem – přednáška diskutuje možný postup k rozvíjení schopnosti žáka přemýšlet o místě, ve kterém žije, příčinách jeho současného stavu i jeho možném vývoji. Je určena pro vyučující na 1. stupni ZŠ.

Na portálu jsou k dispozici i přednášky, které se věnují dalším tématům EVVO. Mezi autory přednášek jsou Kateřina Jančaříková, Jan Kroufek, Karel Stibral, Lenka Skoupá či Barbora a Jiří Patokovi. Celou řadu přednášek pak připravil Jan Činčera.

Pokud i vy máte nějaké své přednášky a rádi byste se o ně prostřednictvím portálu evvoprednasky.cz podělili, napište nám na e-mail bezk@bezk.cz.

Za BEZK
Martin Mach Ondřej

Botanická zahrada
Praha

Zahrada na cestách

Botanická zahrada Praha se již mnoho let věnuje přípravě a realizaci vzdělávacích programů pro školy. Nabízí komentované prohlídky s průvodcem, výukové programy v expozicích nebo v laboratorní učebně, které probíhají v areálu zahrady. Nově přidává i projekt s názvem Botanická na cestách, se kterým zamíří do základních škol v Praze. Zážitkový program představí svět rostlin, jak ho žáci běžně neznají nebo nevnímají, a pedagogům umožní se blíže seznámit s nabídkou vzdělávání v zahradě.

Během 90minutových programů pracovníci zahrady žákům představí posláním botanické zahrady, seznámí je se základy práce s mikroskopem, binokulární lupou nebo pomocí smyslů navedou k poznávání rostlin nevšedním způsobem. Pomocí několika aktivit zdůrazní význam rostlin pro člověka i planetu a poskytnou tipy pro udržitelné chování jednotlivce nebo snížení uhlíkové stopy.

Program je určený pro žáky 2.–6. ročníků základních škol v Praze i jejich pedagogy.

Během jedné návštěvy školy je možné zajistit program pro dvě třídy. Botanickou na cestách je možné objednat pouze ve vybraných termínech od poloviny ledna do poloviny března 2025.

Více informací včetně ceny programu a rezervčního formuláře naleznete na stránkách botanické zahrady v sekci Vzdělávání/Programy/Botanická na cestách nebo na odkazu botanicka.cz/pro-skoly/programy/botanicka-na-cestach-zazitkovy-vzdelavaci-program-pro-skoly.

Na viděnou u vás ve škole!
Metodici Botanické zahrady Praha
Foto: Amálie Balaštíková

Má adresa: Mokřad

Pražské mokřadní lokality jsou ostrůvky biodiverzity v městském prostředí. Na rozdíl od jiných mokřadů jsou vystaveny silnému antropogennímu tlaku, jelikož jejich primárním cílem bývá rekreace obyvatel města. Přesto se ptáci snaží místa, která jim nabízejí vše potřebné k životu, osídlit. Čelí pak nejen přirozeným predátorům, avšak i rušení během hnízdění. A to nejen lidmi, ale i jejich čtyřnohými mazlíčky. Abychom dali ptákům šanci, je potřeba chovat se v těchto lokalitách, obzvláště v hnízdní době, ohleduplně. Víme ale jak? Proto jsme se k nim vydali s žáky pražských základních škol.

V rámci výukového programu Má adresa: Mokřad jsme zamířili na čtyři pražské mokřadní lokality – na Modřanské a Komořanské tůně, k Milíčovským rybníkům, retenční nádrži Jiviny a k Nepomuckému rybníku ve Stodůlkách. Sledovali jsme, zda zde ptáci najdou vše potřebné k úspěšnému hnízdění a co jim naopak chybí, pozorovali, co by je na jednotlivých lokalitách mohlo rušit a věst třeba i k opuštění snůšky. A samozřejmě pozorovali ptáky – pokud tedy lokalita byla pro ptáky vhodná a bylo

Žáci vršovické ZŠ U Roháčových kasáren na Milíčovských rybnících. Foto: Zina Tesařová

co pozorovat. Pokud ne, žáci dali dohromady důvody, proč zde ptáci nejsou.

Jelikož mokřadní lokality bývají i významnou tahovou zastávkou, poskytly nám prostor pro povídání o tahových cestách a významu mokřadů jako migračních zastávek. Žáci si během programu vyzkoušeli, jak těžké až nemožné musí pro ptáky být získat potravu ve vyschlém mokřadu, a pochopili, jaké to pro ně může mít následky. Třešničkou na dortu pak byla ukázka kroužkování ptáků, kteří se zdržují v těsné blízkosti mokřadních ploch.

Program absolvovalo téměř 400 žáků z 20 tříd prvního i druhého stupně, proběhl v rámci projektu Za ptáky Prahy podpořeného hlavním městem Prahou.

Gabriela Dobruská, Katarína Slabeyová

Co se děje v České koalici pro ochranu biodiverzity

Rodí se nová vzdělávací videa o přírodě z produkce České koalice pro ochranu biodiverzity (CCBC)! Máme velkou radost, že vás můžeme pozvat ke sledování hned tří novinek na našem webu CCBC do škol anebo YouTube kanálu NF CCBC.

Tentokrát se můžete těšit na témata Ještěrky, Pavouci a Netopýři. Všechny filmy jsou dílem spolupráce CCBC s řadou odborníků a organizací. Učitelé navíc ke všem filmům najdou na webu CCBC do škol připravené pracovní listy, které mohou zařadit po shlédnutí filmů do výuky.

Ptačí dobrodružství na školní zahradě

Máte školní zahradu? A mohli bychom ji vidět? Za ptáky s námi do Stromovky chodí děti nejružnějšího věku již rok v rámci několika různých programů. Učí se je najít, poznat podle zjevu i hlasu a také přemýšlí například nad tím, který druh je jim nejvíc sympatický. Týmu U studánky poznání to ale stále přišlo málo. Cítili potřebu ukázat žákům také

jiné aspekty ornitologického bádání, včetně prohloubení vztahu k přírodě, která nás obklopuje v běžném životě. A tak vznikl nápad školám nabídnout dlouhodobý badatelský a zážitkový program „Ptačí dobrodružství na školní zahradě“.

*Skákavky uvidíte ve videu o pavoucích.
Foto: Vít Lukáš*

V čem se od ostatních programů z nabídky ten U studánky poznání liší? V první řadě je jiný časovou dotací. Žáci se ptačím tématům budou s námi věnovat po dobu několika týdnů, a to ve čtyřech setkáních, která dohromady činí 9 hodin společné práce s lektorem a asistentem. Tři setkání probíhají v našem centru, jedno na zahradě školy. Do programu patří ale také čas určený výhradně učitelům, formou jedné online konzultace s ním lektori rádi prodiskutují, cokoliv je potřeba.

Co přesně program obsahuje? Konkrétně tato témata: Ptáci v Praze, Ochrana ptáků,

Práce s fotopastí a Presentace výstupů z pozorování. Děti se v laboratoři přesvědčí, co obsahuje soví vývržek a co všechno za informace nám mohou podobné pobytové stopy

Zapůjčená fotopast umožní poznat aktivitu na krmítku i mimo dobu, kdy jej děti mohou přímo pozorovat. Foto: Kristýna Nováková

poskytnout. Třídě zapůjčíme dalekohledy a fotopast. Společně vyrobíme krmítka a budky, které rozmístíme v areálu školy. Monitoring pomocí fotopasti a dalekohledů poskytne žákům data, která zpracují a výstupy odprezentují na závěr programu. Metodickou podporu pro pozorování v přírodě, práci s fotopastí a tipy na zpracování dat doplňuje také online konzultace pedagoga s lektorem. Lektori se již teď nemohou dočkat, co všechno děti na školních zahradách zjistí!

Lektorka Kristýna Sedláčková na závěr dodává: „Chtěli bychom, aby se děti naučily

dívat na školní zahradu nejen jako na místo ke hraní. Je to také kus přírody. Místo, kde se mohou setkat s volně žijícími zvířaty, mohou je pozorovat a mohou jim také pomoci. Cílem našeho programu není pouze naučit děti pozorovat ptáky dalekohledem, vyrábět budky anebo používat fotopast. Naším cílem je proměnit školní zahradu v místo k opravdovému bádání.“

Dalekohledy jsou nepostradatelnou pomůckou každého ornitologa. Foto: Eva Karbanová

Pojďte s námi dětem ukázat městskou divočinu! Více informací o programu Ptačí dobrodružství na školní zahradě naleznete na ustudankypoznani.cz, nebo můžete kontaktovat přímo koordinátorku na e-mailu objednavky@ustudankypoznani.cz.

Eva Karbanová

Rok ve znamení sedmdesátky

Konec roku bývá ve znamení bilancování, a tak se mu neubráníme ani my. Letošní rok byl pro Stanici přírodovědců Domu dětí a mládeže hl. m. Prahy významný. Oslavili jsme 70 let naší existence, celý rok 2024 se proto nesl v atmosféře vzpomínek a oslav.

Jarní výstava „Sedmdesátka v rostlinné a živočišné říši“ otevřela brány stanice přírodovědců jak veřejnosti, tak i školám formou odborných komentovaných prohlídek. Přírodovědná odpoledne, Dětský den, Halloween a další akce se nesly ve vzpomínkovém duchu.

Návštěvníci měli možnost prohlédnout si dobové fotografie aktivit Stanice a zjistit, jaké chovatelské perličky se zde v minulých sedmi dekadách objevily.

Během letního Dne otevřených dveří jsme nechali veřejnost nahlédnout do zázemí stanice a běžně nepřístupných prostor. Svou návštěvou nás na zahradní slavnosti poctilo více než 100 bývalých a stávajících spolupracovníků a přátel Stanice přírodovědců. Společně jsme zavzpomínali a sfoukli svíčku na narozeninovém dortu.

Ku příležitosti významného jubilea jsme oslovili naše bývalé spolupracovníky a účastníky aktivit stanice, kteří se již vydali na profesní dráhu. Formou dotazníku, který nám laskavě vyplnilo takřka 200 respondentů, se nám podařilo zjistit, že jsme sedmdesát let ve světě volnočasových aktivit a přírodovědného vzdělávání nepromarnili. Stáli jsme u začátku mnohaletých partnerství, přátelství i manželství. Inspirovali jsme k profesní dráze akademiky, vysokoškolské profesoři, pedagogy, vědce mnoha odborností, lékaře a další.

Mezi účastníky našich aktivit napříč lety je i mnoho těch, kteří se profesně od přírodních věd odklonili, ale ono „vědátorství“ v nich zapustilo kořeny. Poznávání a vědě se věnují alespoň ve volném čase. Je mnoho těch, které jsme v srdci zasáhli natolik, že své

zalíbení šíří napříč generacemi a aktivit stanice se tak účastní i jejich děti a vnoučata.

Jsmo vděční za sedmdesát let ve světě volnočasového vzdělávání a přírodních věd. A protože bez veřejnosti by naše činnost neměla smysl, přijměte pozvání na pár posledních akcí, během kterých si v hlavní budově Stanice přírodovědců můžete prohlédnout výtvorná díla dětí s tematikou 70 let a fotografie stanice z předešlých dekád.

Začátkem prosince na Vás čeká již tradiční Burza minerálů, jejíž atmosféra Vás jistě pohltí. Těšíme se z Vaší přízně. Děkujeme!

Na adventní dílny se lze přihlásit: ddmpraha.cz/stanice-prirodovedcu/Kalendar_akti

Kateřina Šimáčková

Projekt #KlimaStáže očima studentů

Do společného projektu Agentury Koniklec a Ekocentra Koniklec se letos zapojilo 25 studentů z jedenácti škol v Praze, ve Středočeském a Libereckém kraji. Na jedné ze stáží, kde se věnovali nejen tématu změny klimatu z pohledu novinářů, společně vytvořili tento článek. Co jim projekt přináší a jak ho vidí samotní účastníci?

Úvodní setkání, první stáž exkurze, odpolední program: Úvodní setkání probíhalo v budově DRN. Opravdu překvapivý moment nastal, když jsme vyšli na střechu a tam byla zahrada. Dozvěděli jsme se spoustu cenných informací o funkcích budovy a materiálech použitých při její stavbě. Po exkurzi jsme si utřídili myšlenky a popovídali si o našich pocitech a názorech. Původně jsme s kamarádkou nevěděly co čekat. Teď pro mě KlimaStáže představují skvělý projekt, který studenty informuje o klimatických změnách a ekologii. Dává nám svobodu ve výběru témat a pomáhá nám lépe chápat, co se kolem nás děje.

Základní seminář s odborníky na téma HDV v Liberci: Na semináři o modro-zelené

infrastruktury Počítáme s vodou v Liberci nás nejvíce oslovila možnost ptát se odborníků a inspirovat se konkrétními řešeními, která jsou v našem městě užita. Celý seminář byl pro nás důkazem, že MZI není jen estetická záležitost, ale ve skutečnosti zlepšuje kvalitu našeho života.

Adaptační strategie Městec Králové: Zúčastnili jsme se stáže v Městci Králové, kde prvním bodem programu byla debata s vedením města o klimatických problémech, se kterými se obec potýká. Diskutovali jsme například o tepelném ostrově, který je jedním z důsledků klimatických změn. Přišel prostor i na naše vlastní podněty. Řešili jsme například otázku, jak se zavděčit co největšímu množství obyvatel, neomezovat jejich komfort a zároveň myslet na přírodu.

Mezinárodní konference Počítáme s vodou: Během přednášek od specialistů svého oboru jsme měli možnost nahlédnout za oponu modro-zelené infrastruktury v moderním světle a k tomu se vztahujícímu využití dešťové vody. Ze stáže si odnášíme pohled do profesionálního života dospělých a odborníků. Účast nám umožnila stát se součástí realizačního týmu pro akci takového rozměru.

Pilotní projekt Chytrá krajina Amálie: Naši prohlídku odstartovala návštěva roztomilých

českých červinek, dále scintilometr, umělé mokřady a kořenové čističky. Den na Amálii pro nás byl velmi poučný a jsme vděční za tuto jedinečnou příležitost.

Setkání na Křivoklátě: Akce přímo navazovala na předchozí stáž v Amálii. Řešili jsme další environmentální témata a opatření (například diskuse o budoucnosti). Tyto dva dny nám poskytly prostor se vyjádřit a navzájem si poradit s obavami.

CAMP – Pražský klimatický dialog: Cirkulární ekonomika: Odborníci prohloubili naše vědomosti o cirkulaci odpadů města Prahy (například fungování pražské spalovny ZEVO). Pozitivně hodnotíme formát v podobě diskuse, do které se mohli volně zapojovat všichni přítomní. Otevřelo mi to dveře do úplně jiného odvětví, právě proto jsem se původně do projektu přihlásila.

Novinářská stáž: Během inspirativní diskuse jsme rozebírali, jak efektivně komunikovat složité problémy změny klimatu, jak přizpůsobit jazyk pro různé generace a jak správně volit nadpisy, které zaujmou čtenáře. Cílem bylo najít cesty, jak nejen informovat, ale i motivovat k akci a změně chování v reakci na klimatickou krizi.

Co náš ještě čeká? Stáží se odehrálo mnoho, ale stále nejsme u konce. Čeká nás ještě stáž v městské části Praha 3 o zeleni, o českém výzkumu na Antarktidě a závěrečné setkání, kde budeme shrnovat poznatky a dojmy ze stáží. Také si zde budeme ukazovat námi zpracované prezentace ze všech našich stáží předtím, než je budeme prezentovat v našich školách, před ostatními studenty.

Plné znění článků, které studenti napsali, najdete na koniklec.cz/klimastaze.

Projekt finančně podpořilo hlavní město Praha a Ministerstvo životního prostředí.

Barbara Doležalová a studenti

Shraby proti parazitovi (Ochrana jírovců ve vnitroblocích na Praze 3)

Na konci září začíná padat listí ze stromů, začíná podzim, a to v našem ekocentru znamená zahájení klíněnkové sezony v rámci akce Ochrana jírovců. Při ní se ve zhruba dvaceti vnitroblocích na Praze 3, ve kterých roste jírovec maďal, hrabe listí, které se ve spolupráci s odpadovými službami městské části odváží.

V tomto listí totiž přežívají larvy klíněnky jírovcové, motýla, který na tomto stromě žije a jehož přítomnost postupně jírovec vyčerpává. Akce probíhá již mnoho let ve spolupráci s obyvateli Prahy 3 a městským úřadem. I letos se zapojili brigádníci a začali jsme hrabat.

V každém vnitrobloku je potřeba shrabat nejlépe všechno listí, které ze stromů spadne. Ani zhoršující se podzimní počasí nám letos nezabránilo v pilném hrabání a v současné době (druhá polovina

listopadu) je již většina vnitrobloků alespoň jednou shrabána.

S ochranou jírovců je spojena i informovanost široké veřejnosti. Formou letáků a pomocí webových stránek šíříme informace o tomto teprve nedávno popsaném druhu motýla a možnostech ochrany stromů před jeho výskytem.

Adaptuji se, adaptuješ se, adaptujeme se

Projekty Prima klima škola a Aby klima bylo prima, o kterých jsme psali již v minulém čísle magazínu, se úspěšně rozjely a již pomalu

finišují na několika školách v Praze a Středočeském kraji. V rámci pražské části projektu se zapojily Gymnázium Nad Kavalírkou,

Základní škola Palmovka a Fakultní základní škola Trávníčkova, ve Středočeském kraji potom Základní škola Mšeno a Soukromá základní škola Eriza na Mělníku.

Během jara a začátkem nového školního roku vybraní učitelé na svých školách úspěšně odučili programy Prima klima škola 1, 2, 3 a 4 pro všechny věkové kategorie od 2. tříd ZŠ až po středoškoláky dle nových metodik pro pedagogy, které jim pomáhají zajímavě představit téma klimatické změny a adaptace na ni jejich žákům a studentům. Ve zbylých zapojených třídách se vedení programů ujali lektori našeho ekocentra. Studenti se tak seznámili s projevy klimatické změny, co znamená pro naši Zemi a jak mohou sami zasáhnout.

V rámci projektu vytvořili návrhy mnoha adaptačních opatření ve svých školách a jejich nejbližším okolí. Vybraná opatření pod odborným dohledem lektorů a pedagogů na závěr projektu sami uskuteční. Také si vyzkouší získat více finančních prostředků na jejich pořízení a realizaci, což prohloubí jejich znalosti v oblasti společenské výchovy a finanční gramotnosti. Jako příklady adaptačních opatření, která studenti chystají, můžeme uvést záhony (ZŠ Palmovka), malé vodní dílo nebo výsadbu nových stromů na školních pozemcích (Gymnázium Nad Kavalírkou).

Do současných metodik bude zařazena zpětná vazba zapojených škol a budou dále nabízeny pedagogům v Praze i mimo ni.

Projekty finančně podpořilo hlavní město Praha, Středočeský kraj a Ministerstvo životního prostředí.

Bohumil Ronald Fiala,
Barbara Doležalová

Počítáme s vodou

Hospodaření s dešťovou vodou již dávno není jen sud pod okapem. Zabývají se jím světové metropole, je snaha obnovit přírodnější vodní režim také v krajině. A více než 160 účastníků přilákala i tradiční mezinárodní konference Počítáme s vodou. Nad tématem

Modro-zelená infrastruktura a kvalita vody se sešli odborníci, úředníci, krajinářští architekti i politici 7. listopadu 2024.

Konference přivítala významné zahraniční i české odborníky. Mezi hlavní zahraniční řečníky patřil Xavier Matilla, bývalý hlavní architekt Barcelony, který hovořil o tzv. superblockech a jeho zkušenostmi s nimi v katalánské metropoli. Dalším významným řečníkem byl Jürgen Preiss, odborník z Vídně, který představil strategii boje proti městským teplejším ostrovům ve Vídni.

Z českých odborníků vystoupili hydrogeolog Pavel Špaček, Ivana Kabelková, docentka Katedry vodního hospodářství obcí na Fakultě stavební ČVUT v Praze, nebo Richard Labanc, architekt prezentující rekonstrukci náměstí v Mnichově Hradišti, a další, kteří se podělili o zkušenosti a plány týkající se rozvoje modro-zelené infrastruktury v českém prostředí.

Tato konference nabídla jedinečný prostor pro sdílení know-how a osvědčených postupů mezi odborníky z různých částí Evropy a věříme, že se pro účastníky stala inspirací.

Projekt Počítáme s vodou je financován Státním fondem životního prostředí ČR na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.

Kompostování na školách – zábava, či humus?

„Pokud chceme změnit naši planetu, musíme pro ni něco udělat a toto je ten nejmenší krok.“ Pavlína, studentka Gymnázia Přípotoční.

Ze mě do Země je projekt věnující se předcházení vzniku bioodpadu na středních školách. Během listopadu jsme dokončili pilotní ročník se studenty Gymnázia Přípotoční.

Silným momentem pro nás byla prezentace studentů pro jejich spolužáky. V rámci charitativního celoškolního běhu škola zorganizovala i osvětové „okénko“ na téma udržitelného nakládání s bioodpadem. Všichni

studenti gymnázia si tak vyslechli krátkou prezentaci od svých vrstevníků. Ze zpětné vazby vyplynulo, že studenti se cítili motivováni být součástí této plánované změny.

Výsledky analýz si studenti sami přepočítali

Pro ukončení programu bylo potřeba znovu vyseparovat bioodpad ze školních košů, čehož se brzy ráno ujaly samy lektorky. Pomocí pracovních listů si následně studentstvo společně přepočítalo reálný obsah biomateriálu ve smíšeném odpadu na své škole. Výsledky analýzy odpadu se na konci projektu shodovaly s těmi počátečními. Tedy biomateriál tvořil 30 % z celkového množství netříděného odpadu.

„Po každém výukovém programu si říkáme, jaký bude mít reálný dopad“

Mnoho studentů/studentek označilo projekt za přínosný především v tom, že o tématu separace bioodpadu do té doby téměř nic nevěděli. Především zmiňovali ujasnění toho, co do bioodpadu (popř. kompostéru) patří či nepatří, nebo to, že se vůbec tolik biomateriálu vyhazuje.

Byli ale i tací, pro které byl program vyčerpávající, nebo pro kompostování nenašli zápal. Pro některé to dokonce byla „větší

ztráta času než matematika“. I přesto část studentstva odpověděla, že sami doma či na zahradě kompostují a že jim separace bioodpadu přijde důležitá pro ochranu životního prostředí.

V rámci projektu také vzniklo několik podpůrných výukových a osvětových materiálů, jako je například plakát půdních organismů. Všechny materiály jsou veřejně dostupné pro výukové potřeby škol i dalších středisek ekologické výchovy na ekodomov.cz/ke-stazeni/. Za odbornou konzultaci děkujeme panu Dr. Karlu Tajovskému z Ústavu půdní biologie a biogeochemie Biologického centra AV ČR, v. v. i. a za užasně fotky panu Andyemu Murray.

Vedení Gymnázia Přípotoční zároveň ve spolupráci s MČ Praha 10 plánuje v následujících dnech nainstalovat dva zahradní kompostéry na pozemek školy, v čemž lektorky vidí velký úspěch.

Přehazování kompostu lákavější lopatou

Lektorky v Ekodomově se často setkávají s nechtí či odporem ke kompostování, k půdním živočichům či rozkládajícímu se materiálu. I přesto, že kompostování mnozí vnímají jako „špinavou“ práci, vidí Ekodomov jako důležité o něm vzdělávat a lidem ho přiblížovat.

„Hledáme způsoby, jak trochu neatraktivní témata komunikovat atraktivní formou,“ sdílí Julie Včeláková, lektorka EVP a koordinátorka projektu Ze mě do Země. Například jsme byli pozváni na dětský festival animovaného filmu Malé Oči, kde náš nový animovaný videoklip Ze mě do Země tematicky zapadl do festivalového tématu „Strážci světů“. Tato video forma osvěty se setkala s přijetím u malých i velkých diváků.

Hlavním programem Ekodomova ale byla Žížalí televize, kde si návštěvníci 11. ročníku festivalu mohli kromě filmů na plátně prohlédnout i svět půdních živočichů, který jim zprostředkoval mikroskop a cestovní vermikompostér. Zde se život v kompostu

nesetkal s téměř žádnou averzí, ba naopak – z kalifornských žížal a chvostoskoků se staly oblíbené hvězdy večera. Žít v půdě děti zaujal a kromě sledování projekce se také dozvěděly, proč je důležité kompostovat a udržovat půdu živou.

Baví nás půdní život a fascinuje koloběh látek v přírodě. Věříme, že se nám bude dařit předávat toto nadšení i na dalších školách.

Projekt byl podpořen Ministerstvem životního prostředí, projekt nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.

I přes zimu se u Lesů hl. m. Prahy stále něco děje. Na svátky se s námi můžete již od listopadu připravit tvořením ve Dřeváku anebo nákupem Vánoční jedličky s budoucností. V prosinci zveme na Vánoce v záchrané stanici. Během ledna uspořádáme několik místních kol lesnické soutěže YPEF a od února se začátkem sovích námluv pokračujeme s výpravami Za sovím houkáním.

Vánoční jedličky s budoucností letos opět v prodeji

Osmý ročník našeho projektu Vánoční jedličky s budoucností jsme zahájili na konci listopadu a stejně jako v předchozích letech zájemcům prodáváme speciální vánoční jedličky v květináčích. Od středy 20. 11. si jedličku můžete zakoupit na některém z našich prodejních míst v různých částech hlavního města. Cena stromku je 150 Kč.

Jedná se o lesní sazenice jedle bělokoré, které příliš nesplňují tradiční parametry dokonalého vánočního stromu, a to ani velikostí, ani tvarem, zato ale mají jednu ohromnou výhodu – jsou to stromky přímo vypěstované a určené pro výsadbu v krajině, a nemusí proto po Vánocích skončit u popelnic. Právě naopak, zájemci je mohou vysadit

na jaře 2025 s asistencí našich lesníků přímo do lesa mezi ostatní stromy.

Uspořádáme místní kola mezinárodní lesnické soutěže YPEF

Lesy hl. m. Prahy se nově zapojují do přípravy mezinárodní lesnické soutěže YPEF – Young People in European Forests. Středisko ekologické výchovy během ledna uspořádá v prostorách Ekocentra Prales dvě místní

kola pro mladší a dvě pro starší kategorii. Místní kolo se skládá z teoretické písemné části a praktické poznávačky přírodnin. Tříčlenná družstva se budou moci přihlašovat přes elektronický formulář na ypef.cz. Vítězové postoupí do regionálního kola, které organizuje Fakulta lesnická a dřevařská ČZU v Praze.

Cílem této soutěže, která má své kořeny u polských lesníků, je zlepšit povědomí široké veřejnosti o významu lesů a zdůraznit význam lesnictví v současné době. Jedná se o mezinárodní soutěž, do které jsou aktivně zapojeny lesnické instituce z cca 12 zemí Evropy.

Voňavé workshopy ve Dřeváku až do března

Od listopadu do března mohou zájemci tvořit z přírodnin v budově Dřevák v Ekocentru Prales, kde probíhají workshopy. Při nich je možné si vyrobit kožený opasek, vyzkoušet umění na niti nebo otestovat svou zručnost

nad ubrouskovou technikou, pletením z pedigu, vyřezáním misky či sošky ze dřeva, uvařením bylinné masti, výrobou ptačí budky či hmyzího hotelu. Na vybrané kreativní úterky je nutné se přihlásit předem přes online přihlašovací formulář, začínají vždy od 17 hodin a trvají obvykle 1,5–2 hodiny.

Vycházky Za sovím houkáním začnou od února

Od února do března budou probíhat vycházky Za sovím houkáním. Veřejnost má tak zase možnost vydat se společně v doprovodu odborníka do vybraných pražských lesů za tajemnými sovami. Využíváme období sovích námluv a pomocí vábniček lákáme královnou noci na dohled. I kdybychom nebyli náhodou s vábením úspěšní, o setkání s živou sovou stejně nepřijdete a samotná procházka večerním lesem se spoustou zvuků je také velkým dobrodružstvím a zážitkem.

Kontakty a více informací o akcích najdete na Facebooku, Instagramu a webu lhmp.cz.

Štěpánka Jouzová

Foto: archiv Lesů hl. m. Prahy

**Městská
část
Praha 10**

Setkání u komunitních kompostérů

Na přelomu září a října 2024 připravila Praha 10 ve spolupráci s organizací Ekodomov pro veřejnost dvě setkání – workshopy u komunitních kompostérů v ulicích Vilová a Jahodová. Účastníci získali mnoho informací,

keré se vážou ke kompostování, včetně zajištění optimálního postupu celého procesu, možnosti využití kompostu pro zvýšení úrodnosti půdy či správné skladby vkladného materiálu, a součástí byla i obhlídka vnitřku kompostérů s překopáním/přehozením kompostovaného materiálu.

Podpora kompostování, jako jednoho ze základních pilířů předcházení zbytečnému odpadu, je na Praze 10 dlouhodobá. První komunitní kompostér byl umístěn v roce 2009 a jejich počet se postupně rozšířil. Souběžně s tím poskytla radnice Prahy 10 pro využití na zahradách, předzahrádkách a ve dvorech bytových domů přes tisíc zahradních kompostérů, které byly získány z dotačních prostředků.

Bližší informace o komunitním kompostování v Praze 10, proč se do něj zapojit, jaké benefity přináší a kde se na Desítku kompostéry nachází, jsou na stránce praha10.cz/odpady.

Roman Kaštovský
Foto: Roman Kaštovský

S novým školním rokem začala pravidelná činnost nejen v našich dětských oddílech, ale probíhala i řada akcí pro veřejnost. V září jsme připravili environmentálně zaměřený program pro veřejnost na Sousedskou slavnost pro děti a jejich rodiče. Porota hodnotila třetí kolo naší fotosoutěže Příroda

objektivem. V říjnu jsme uspořádali v Přírodním parku Šárka – Lysolaje tradiční Terénní přírodovědnou soutěž Šárka pro děti a mládež ze základních škol a víceletých gymnázií. Účastníci nejen soutěžili, ale vyzkoušeli si i řadu osvětově-vzdělávacích a pohybových doprovodných aktivit. Připravili jsme

program o studánkách a stromech na akci pro děti s rodiči v Klánovickém lese. Naši činnost jsme prezentovali na Krajské konferenci EVVO v Praze. Proběhlo u nás deskohraní pro děti a mládež.

Odebrali jsme vodu na rozbor z několika pražských studánek a rozborly jsme zveřejnili v Národním registru pramenů a studánek estudanky.eu. Zkontrolovali jsme a v případě potřeby ukladli okolí více než dvacítky

studánek. Vydali jsme studánkové kapesní kalendáře, zápisníky z recyklovaného papíru a termosky se studánkovým potiskem.

Pro více než třicet instruktorů a začínajících mladých vedoucích z našich oddílů jsme uspořádali víkendový kurz Výzva. Začala

NÁRODNÍ
MUZEUM

podzimní grantová sezona, proto jsme se zúčastnili několika dotačních seminářů a sepsali několik projektů, jimiž se ucházíme o přízeň donátorů v roce 2025.

A co plánujeme ještě do konce roku? Třeba Zamykání studánek hned na 2 místech. V polovině prosince bude opět uzávěrka fotosoutěže Příroda objektivem. Následovat bude vyhodnocení nejen letošního 4. kola, ale i celého ročníku. V roce 2025 budeme mít 15 let od vzniku spolku. Kořeny řady našich oddílů sahají do výrazně starší minulosti, přesto si výročí budeme připomínat. Vyhlásili jsme veřejnou soutěž na návrh výroční samolepky. Jdete do toho?

Všechny akce pro veřejnost a tiskové materiály jsou pro účastníky a zájemce zdarma díky podpoře hl. m. Prahy, MČ Praha 2, MČ Praha 6, MŽP a MŠMT. Projekty nemusí vyjadřovat stanoviska donátorů.

Více informací: emop.cz, ekosouteze.cz a estudanky.eu, na e-mailu JS@emop.cz nebo na tel.: 606 900 286.

Jana Stibralová
Foto: archiv MOP

Náš soused – Kroužkovací stanice očima dětí

Aktivně zapojit místní dětské kolektivy a představit veřejnosti Kroužkovací stanici a její význam pro ochranu přírody, to byly hlavní cíle projektu „Náš soused – Kroužkovací stanice očima dětí“.

Národní muzeum je hojně navštěvovanou a dobře známou vzdělávací institucí. Věnuje se jak sbírkotvorné, tak vzdělávací a samozřejmě vědeckovýzkumné činnosti. Jeden z přírodovědeckých výzkumů probíhá i v běžně nepřístupném areálu Kroužkovací stanice (KS) v pražské Hostivaři, která je centrálnou kroužkovací stanicí pro celou ČR. Ta

sídlí ve vilce obklopené bývalým soukromým arborem, kde ani sousedé často netuší, co se za plotem stanice odehrává.

To jsme se v roce 2022 rozhodli změnit projektem Náš soused – Kroužkovací stanice očima dětí. Jeho cílem bylo prostřednictvím informačních panelů seznámit veřejnost s činností KS, jejím významem pro ochranu přírody i historií areálu. Záměrně výstup projektu netvořili pracovníci muzea, ale veřejnost, jmenovitě žáci hostivařských základních či středních škol.

Žáci se nejprve zúčastnili exkurze v Kroužkovací stanici, kde sledovali ukázky odchytu a kroužkování ptáků. Také se dozvěděli, jak kroužkování přispívá k našemu poznání života ptáků, biodiverzity a ochraně přírody. Seznámili se s managementem a historií areálu, který Národním muzeu věnoval mecenáš Josef Koukal.

Nabyté vědomosti a dojmy z exkurze pak žáci přetavili do soutěžní ukázky, jak podle nich má vypadat ideální informační panel. Ze zasláných výtvorů získal cenu veřejnosti podle hlasování na Facebooku třídní kolektiv 4. A ze ZŠ Veronské náměstí pod vedením pedagožky Andrey Klemencové. Odborná porota ale k realizaci doporučila práce kolektivu 2. G z Gymnázia bratří Čapků pod vedením pedagožky Barbory Váňové.

Jako organizační tým jsme věděli, co chceme veřejnosti o KS sdělit, a potěšilo nás, že studenti měli více méně shodnou představu. Navíc panely obohatili vlastními nápady zajímavými pro veřejnost, jako „Neubližuje kroužkování ptákům?“ a „Jak se může zapojit veřejnost?“.

Tvorbě panelů předcházely odborně vedené kurzy, jejichž výsledným produktem byla grafická data informačních panelů. Cílem

kurzů bylo také zvýšit kompetence žáků pro studium a především pro navazující profesní život. Absolvovali proto kurzy grafiky, tvorby audiovizuálních výstupů, kreativního psaní a také konzultaci se zhotovitelem informačních tabulí. Závěrem kurzů vznikly návrhy panelů, které jak textově, tak vizuálně navrhli studenti. Vzhledem k časové tísní připravila tisková data lektorka kurzů grafiky.

Celý projekt zakončila vernisáž, která proběhla 15. října 2024 v Kroužkovací stanici za účasti autorského kolektivu, vedení Gymnázia bratří Čapků a zástupců Přírodovědeckého muzea Národního muzea. Před sídlem Kroužkovací stanice Národního muzea na adrese Hornoměřolupská 34 si tak nyní mohou kolemjdoucí prohlédnout výsledné informační panely. Dozví se z nich, co se skrývá pod pojmem kroužkování, proč a jak se provádí nebo jaká je historie tohoto místa. Zjistí také více o celém projektu, jehož jsou panely výsledkem.

Budeme rádi, pokud se také přijedete podívat.

Projekt finančně podpořilo hl. m. Praha.

František Tymr a Petra Caltová

Foto: Jakub Šedivý / Národní muzeum

Ekologické výukové programy pro MŠ a ZŠ

Nejvíce objednávaným programem prvních dvou měsíců tohoto školního roku je Datel, doktor stromů, určený pro děti z mateřských škol. Děti se během něj stanou učedníky doktora Datla a naučí se pečovat o stromy. Program klade důraz na vnímání stromů jako živých organismů a vede děti k citlivějšímu chování v přírodě.

V nadcházejících zimních měsících se s dětmi z pražských mateřských škol budeme věnovat náročnosti zimního období pro zvířata a způsobům, jak jim můžeme pomoci. Oblíbenými v tomto období jsou také vnitřní

programy Dobrodružství s Kapičkou a Šetřeme vodou, během kterých si děti a žáci uvědomí důležitost a vzácnost vody i to, proč a jak s ní můžeme šetřit.

Chceme podpořit dlouhodobější spolupráci se školami. Proto při objednání více programů pro jednu třídu či školu nově nabízíme zvýhodněné ceny. Kompletní nabídku programů a informace o slevách najdete na podhoubi.cz/programy/.

Ekoškola Rozárka

V trojské i letenské pobočce Ekoškoly Rozárky pokračujeme v programu Dokola, při kterém společně objevujeme proměny přírody v průběhu ročních období. Po prozkoumání koloběhu stěhování ptáků se věnujeme koloběhu růstu stromů. Kreslíme a zapisujeme, jaké stromy rostou v okolí školky, hledáme dutiny, počítáme letokruhy, tvoříme se dřevem a spoustu dalšího. Téma zakončí akce Ukládání stromů k zimnímu spánku. V prosinci nás bude provázet koloběh dne a noci, s rodiči prožijeme společné tvoření i zimní slavnost.

Hodně se toho děje i na Ekotýmu v programu Ekoškola, na kroužcích Zahradníček nebo Tkaní. Pokračujeme v Tvořivé hře ve spolupráci s Muzeem Říčany a nově se staráme o slepičky na MetroFarm, doplňujeme jim vodu a zrní, sbíráme vajíčka. Už víme, co slepičky potřebují.

Více informací o našich školkách najdete na ekoskolka-rozarka.cz/

Program Ekoškola v Praze a Středočeském kraji

V tomto školním roce pokračuje v programu Ekoškola 20 pražských mateřských škol. Pro ně pořádáme v listopadu seminář

dobré praxe ve vzdělávacím centru TEREZA. Setkají se tam zapojené Ekoškolkyně z celé ČR a kromě sdílení dobré praxe společně oslaví 30 let od založení programu Ekoškola.

V rámci oslav probíhá video výzva, do které mohly školky se svými Ekotýmy nahrát videa, ve kterých odpovídají na otázky k programu Ekoškola – jak dlouho v něm jsou, co se jim povedlo, na co jsou pyšní. Videá jsou průběžně zveřejňována na sociálních sítích a webu Ekoškoly.

Všem zapojeným školám nabízíme každý měsíc online konzultace. Přihlásit se může každý, kdo má otázky k programu nebo chce sdílet své zkušenosti. V případě zájmu je možné kontaktovat koordinátorku Martinu Hofarovou na e-mailu ekoskola.podhoubi@podhoubi.cz.

Výří výpravy

Na kroužku Výří výpravy se jednou týdně potkávají předškoláci a bývalé děti z Ekoškoly Rozárky. Čas schůzek trávíme venku za každého počasí. Letos se na výpravách inspirujeme životem a moudrostí Keltů, pozorujeme přírodu a její cykly. Učíme se novým dovednostem, zlepšujeme venku svou odolnost a čas věnujeme i volné hře. V listopadu proběhla také první sobotní celodenní výprava na keltské hradiště Závist na Zbraslavi.

Péče o sad

V branické třešňovce proběhla pravidelná podzimní pastva ovcí, po které následovala údržbová brigáda. V sadu bylo krásně a práce požehnaně. Stříhali jsme výmladky náletových dřevin, prořezávali staré třešně, dosekávali nespasené keříky a uklízeli odpadky. Děkujeme všem, kdo přišli pomoci, za smysluplně strávený čas venku.

Více informací o všech našich aktivitách a termínech akcí najdete na podhoubi.cz.

Alena Sladká

Foto: archiv Ekocentra Podhoubí

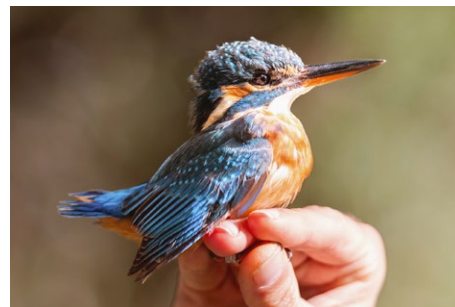
Se začátkem školního roku se život na statku vrátil do běžných kolejí. Táborníky nahradily skupinky dětí na výukových programech, odpoledních přírodovědných a farmářských kroužcích i nejmenší děti z předškolíčky rodního centra.

Do podzimně vybarveného přírodního areálu se ve větší míře vrátila široká veřejnost – především rodiny s dětmi, firemní dobrovolníci i návštěvníci osvětových akcí.

Akce pro širokou veřejnost

Na konci září jsme se zapojili do Evropského týdne udržitelného rozvoje a pro návštěvníky připravili několik zajímavých akcí – Uklidíme společně okolí Toulcova dvora (součást celorepublikového Uklidíme Česko), dvoudenní recyklační dílnu pro děti na infocentru, prohlídku expozice na špýcharu Od starého k novému, prohlídku areálu se zaměřením na realizovaná adaptační opatření ke změně klimatu, a v neposlední řadě i Burzu oblečení a hraček pro děti.

Tradiční akcí související s koncem teplých dnů je i symbolické loučení s ptačím zpěvem. Spolu s ornitologem z ČSOP návštěvníci

navštívili mokřad a přilehlý lužní les. Při ornitologickém výzkumu – odchytu a kroužkování ptáků spojené s poutavým vyprávěním o ptačích druzích – se podařilo ulovit i skvost naší přírody – ledňáčka říčního.

Podzim je na Toulcově dvoře spjat s dvěma významnými environmentálními svátky:

Den zvířat připravilo Sdružení SRAZ – Společně za radostí a zdravím, z.s. – letos s podtitulem Zvířecí smysly a nesmysly. Dopoledne byl program určený pro školy, odpoledne pro širokou veřejnost. Návštěvníci se dozvěděli, že vytříbené smysly jsou pro zvířata v přírodě podmínkou přežití, ať už k získání potravy, obraně před predátory, nebo k orientaci v prostoru. Zjistili také, jaké smysly si zachovala od svých předků domácí zvířata a co nás díky tomu mohou naučit. Navzdory nevládnému počasí dorazilo více než 170 osob.

Na Den stromů jsme připravili akci pro širokou veřejnost na téma „Stromy, lidé, zvířata“.

Návštěvníci se mohli zapojit do interaktivních stanovišť – naučných, tvořivých i pohybových – a v neposlední řadě i bohatého doprovodného programu. V připraveném gamebooku se objevily i otázky související s dřívějším využíváním zvířat v lesích či pastvou v lese, spojení Dne stromů s celovíken-dovými Ovocími dny zafungovalo na výbor-nou. Akci navštívilo téměř 500 osob.

Pokračujeme s workshopy pro širokou veřejnost z cyklu Krok za krokem, věnovali jsme se tématu Jíme jinak – Fermentované potraviny a nápoje, proběhl workshop o biodiverzitě Netopýří noc na Toulcově dvoře. Na leden připravujeme workshop Správné

přikrmování a jak na to toulcuvdvor.cz/akce/spravne-prikrmovani-jak-na-to. Veřejnost má o nabízené akce zájem a my připravujeme další workshopy na jaro 2025.

Nový quest

Baví vás netradiční vzdělávání? Tak právě pro vás jsme připravili nový quest Hledačka pro Zemi, kterým lze procházku areálem Toulcova dvora obohatit o další témata z oblasti udržitelnosti. Hra je určená pro celou rodinu – menší děti zvládnou hledání indicií, větší děti (10+) zapojí mozkové závity při luštění a některé úkoly jsou určeny i pro rodiče. Quest je díky finanční podpoře zdarma ke stažení na toulcuvdvor.cz/akce/hledacka-pro-zemi-2, případně si ho lze vyzvednout na infocentru.

Dobrovolnické dny pro přírodu

Na podzim zapojujeme do péče o přírodní areál mnoho dobrovolnických skupin, letos ve spolupráci s dobrovolníky realizujeme i nové adaptační opatření – odvodnění drůbežního dvorečku s realizací svejlu a dešťového záhonu. Díky prohlídce a navazujícím workshopu s tématem adaptačních opatření má akce významný vzdělávací podtext. Několik málo dobrovolnických dnů chystáme i v zimě, ale naplno se rozběhne nová sezóna na jaře.

Semináře pro širokou veřejnost, nový quest i dobrovolnické dny jsou součástí projektu „Pro planetu – vzdělávání a osvěta veřejnosti“ financovaného Evropskou unií v rámci Národního plánu obnovy.

Akce pro odbornou veřejnost

22. října proběhla konference pro učitelky a učitele mateřských škol s názvem Ekovýchova není žádné drama, ale může být, pořádána Botičem, o. p. s. Pedagogové hledali

možnosti, jak v ekovýchově využít dramatickou výchovu. Bylo to hledání velmi inspirativní, zábavné a plné sdílení. V úvodním interaktivním povídání Romana Musila jsme zabrousili do historie dramatické výchovy a zamýšleli se nad tím, čím je vlastně dramatická a jaké možnosti nabízí v komunikaci environmentálních témat v MŠ. V praktické části jsme připravili čtyři workshopy. Účastníci si mohli vybrat, zda budou skrze dramatickou

ZOO PRAHA

Zvířata z pohádek a bají – jedinečná prosincová nabídka pro školy

Předvánoční a vánoční období je časem štědrosti. V letošním prosinci jsme proto pro

školy a školky připravili speciální nabídku – prohlídky s tematikou pohádkových zvířecích hrdinů zcela zdarma!

Za bájnými draky a tančícími lemury

Setkejte se tváří v tvář s tvory, které znáte možná jen z televizních obrazovek nebo pohádkových knížek. Zajímá vás, jak vypadá opravdický čert? Přáli byste si být na dosah bájným drakům? Chtěli byste poznat lemury, kteří rádi tančí? Přijďte se k nám přesvědčit, že svět skutečných zvířat může být stejně fascinující jako ten pohádkový! Na hodinové

výchovu rozvíjet své improvizální dovednosti s Janou Machalíkovou, nebo se raději vypraví ven s Vendulou Starou a jejím pohyblivým průvodcem. Vyzkoušet si mohli práci s emocemi skrze dramatickou výchovu s Májou Šafaříkovou a v neposlední řadě ochutnat aktivity propojující enviro a dramatickou výchovu přímo z praxe v mateřské škole od Katky Musilové. Konferenci podpořily hl. m. Praha a síť ekologických středisek Pavučina v rámci programu Mrkvička.

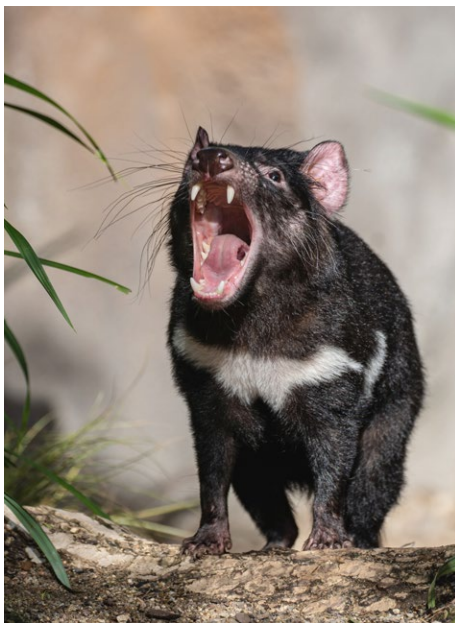
V průběhu října byl ukončen více než rok a půl dlouhý 9. ročník Specializačního studia pro koordinátory EVVO v MŠ, vedený organizací Botič, o. p. s., kterým úspěšně prošlo 20 učitelek mateřských škol z celé České republiky.

Pro nadcházející adventní čas jsme ve středověkém špýcharu připravili již tradiční výstavu betlémů, přijďte se k nám svátečně naladit a nahlédnout do vánočních zvyků našich předků. Otevírací dobu výstavy najdete zde na stránkách Toulcova dvora.

Jana Vlachynská

Foto: Pavla Marešová a Zuzana Nekvasilová

Bazilišek zelený. Při pohledu na něj sice nezkameníte, zato vás může překvapit „chůzi“ po vodě. Foto: Tereza Mrhálková, Zoo Praha

Ďábel medvědovitý. Do pekla vás neodnese, ale pokud se někdy vyskytne u expozice během jeho krmení, možná vám i tak bude tuhnout krev v žilách. Foto: Oliver Le Que, Zoo Praha

Interaktivní program pro všechny věkové skupiny

V rámci programu budou mít děti nejen možnost dozvědět se zajímavé informace o zvířatech, ale také se aktivně zapojit do různých her a aktivit, při kterých se mnohdy i zapotí. Naši zkušení průvodci přizpůsobí vyprávění a úkoly tak, aby byly zábavné a srozumitelné pro všechny věkové kategorie. Na své si tak přijdou jak děti z mateřských škol, tak starší žáci.

Časově omezená nabídka

Za zvířaty z pohádek a bájí se můžete vypravit v pracovní dny od 2. do 20. prosince, již teď si však můžete svůj termín zarezervovat přes náš objednávkový systém. Prohlídky jsou určeny pro mateřské a základní školy, výklad a trasa budou přizpůsobeny věku dětí. Nabídka platí do vyčerpání kapacity. Před objednáním programu si prosím prostudujte pravidla. Minimální velikost skupiny je 10 žáků + pedagogický doprovod, maximálně je možné na jednu prohlídku přihlásit až 30 žáků + odpovídající počet osob tvořících pedagogický doprovod.

Zvýhodněné vstupné pro školní skupiny – již od 50 Kč!

Pro účast na prohlídce je potřeba uhradit vstupné dle aktuálního ceníku. I v tomto

případě však můžete využít naši nabídku zvýhodněného vstupného pro školní skupiny. Návštěva včetně programu vás tak bude stát od 50 do 100 Kč za jedno dítě / jednoho žáka (mateřské školy resp. základní školy). Pedagogický doprovod má vstup volný (na 10 dětí maximálně 1 dospělý, pro děti předškolního věku na 5 dětí maximálně 1 dospělý).

V případě dalších dotazů se na nás neváhejte obrátit na e-mailu skoly@zoopraha.cz či na telefonním čísle 296 112 116.

Lucie Ferebauerová

vycházce areálem zoologické zahrady se seznámíme s živoucími předlohami mnohých bájných tvorů a vyvrátíme nejrůznější mýty a mylné představy o zvířatech z knih a filmů, které v nás zakořenily například kvůli autorově neznalosti živé přírody.

KALENDÁŘ AKCÍ

Město ve tvých rukou

do 23. ledna 2025, 17.00

Pravidelná setkávání s dětmi na téma město, jeho rozmanitost a fungování.

Místo: CAMP – Centrum architektury a městského plánování, Vyšehradská 51, Praha 2

Odkaz: praha.camp

Promluv k světu bublinou

do 1. února 2025

Komiks je jako film. Má myšlenku, scénář a originální výtvarné pojetí. Dlouhodobě se osvědčuje jako vhodný nástroj pro otevření komplikovaných problémů a globálních témat.

Místo: Na Vyšínách 1000/1, Praha 7 – Bubeneč

Pořádá: Oddělení globálního vzdělávání ADRA, adra.cz

Workshopy ve Dřeváku

17. 12. 2024, 17.00–19.00 Ubrousková decoupage

7. 1. 2025, 17.00–19.00 Stroměčky štěstí

14. 1. 2025, 17.00–21.00 Řezbářství pro mírně pokročilé

21. 1. 2025, 17.00–19.00 Umění na niti

28. 1. 2025, 17.00–19.00 Výroba kožených opasků

4. 2. 2025, 17.00–19.00 Plstění ovčí vlny

11. 2. 2025, 17.00–19.00 Řezbářství pro začátečníky

18. 2. 2025, 17.00–19.00 Pletení z pedigu

25. 2. 2025, 17.00–19.00 Koupelové soli a šumivé koule do koupele

4. 3. 2025, 17.00–19.00 Jak na vlastní kokedamu

11. 3. 2025, 17.00–21.00 Řezbářství pro mírně pokročilé

Místo: Ekocentrum Prales, Mladoboleslavská 953, Praha 19 – budova Dřevák

Pořádá: Lesy hl. m. Prahy, lhmp.cz, kroslovakova@lesy-praha.cz, tel.: 778 716 582

Vánoční setkání a rozloučení se starým rokem

19. prosince 2024 (čtvrtek), 17.00

Pravidelné besedy Přírodovědného klubu Barrande s geologickou tematikou. Přírodovědný klub, Ježkova 8/921, Praha 3, je otevřen každý čtvrtek od 16.00. Začátky besed, pokud není uvedeno jinak, jsou v 17.00.

Místo: Ježkova 8/921, Praha 3

Správné přikrmování – jak na to?

9. ledna 2025, 16.30–18.30

Pohled na ptáky, kterak v třeškaté plískanici přilétají na krmítko a spokojeně zobou, dokáže v ledaskom z nás navodit příjemné pocity.

Místo: Kubatova 32/1, Praha 10 – Hostivař

Pořádá: Toulcův dvůr, z.s., toulcuvdvor.cz

Za sovím houkáním 2025

4. února 2025, 17.00–19.00

Místo: 50.1274872N, 14.4354058E

11. února 2025, 17.00–19.00

Místo: 50.0112667N, 14.4408694E

12. února 2025, 17.00–19.00

Místo: 50.0215753N, 14.4733786E

13. února 2025, 17.00–19.00

Místo: 50.0230156N, 14.3880225E

18. února 2025, 17.00–19.00

Místo: 50.0472922N, 14.5450375E

19. února 2025, 17.00–19.00

Místo: 50.0382450N, 14.3728069E

25. února 2025, 17.00–19.00

Místo: 50.0245669N, 14.5412644E

27. února 2025, 17.00–19.00

Místo: 50.0230156N, 14.3880225E

Vydáme se pod dohledem zkušeného odborníka do pražských lesů, kde se pomocí vabniček pokusíme setkat s nočními obyvateli pražských lesů.

Pořádá: Lesy hl. m. Prahy, lhmp.cz, e-mail: mergl@lesy-praha.cz, tel.: 777 471 372

Kalendář akcí v oblasti životního prostředí a ekologické výchovy na území hl. m. Prahy

Kalendář akcí v oblasti životního prostředí a EVVO zobrazuje vybrané akce konané na území hl. m. Prahy související s ochranou a péčí o životní prostředí v Praze a s environmentálním vzdáváním, výchovou a osvětou (EVVO). K dispozici je mapová verze kalendáře (viz) a také [textová verze](#).
Zde můžete [zobrazit kalendář akcí](#) v 11 různých jazycích, které používáme na území hl. m. Prahy

Za sovím houkáním 2025 - (Praha 12)

11.02.2025 17:00 - 11.02.2025 19:00
Cena za osobu je 150 Kč, meno dětí mladších 6 let, (saka je uloma pro děti do 4 let)

Město konání: 00 0112667N, 14 4408694E

Typ akce: Edukace a rozhlášení

Poloha: Lesy hl. m. Prahy

kontakt@lesy-praha.cz | 777 471 372

Seznam akcí

PRŮBĚH AKCE, VÝSTAVY, VÝSTAVY | FESTIVAL, KONCERTY, PRŮBĚH AKCE | VĚSTY, BRŮDŮV, ŽÁKŮ | DA, DEMONSTRACE

Kalendář akcí v oblasti ŽP a EVVO v Praze s mapovým výstupem

Hlavní město Praha zajišťuje od roku 2013 provoz kalendáře akcí v ŽP a EVVO pořádaných na území města. Zájemcům je na webových stránkách města k dispozici přehled akcí zahrnující zejména konference a semináře, festivaly a slavnosti, výstavy a veletrhy, přednášky a diskuze, dílny a workshopy, ale také filmy, videoprojekce, koncerty, divadelní představení, tábory, výlety a pobytové akce a také veřejná projednávání vlivů záměrů na životní prostředí, která aktuálně probíhají nebo proběhnou na území Prahy. Kalendář je nyní k dispozici v modernizované verzi.

portalzp.praha.eu/kalendar_akci

Partnerství
**TRAVO VĚRCHA ZE VE
PŘÍRODNĚ
STROM ROKU 2024**
Městský úřad
Město Lukavice
28. 6. 2024

Vítězem ankety Strom roku se letos stal Lukavický dub. Foto: Lucie Mojžíšová / Nadace Partnerství